

ROMAN

No 4

Et. R. K. ...
Eesti ...
Rõõmsõnaku

SP
7580

SISU:

- Oevre Richter-Frich: Kuldne katk.
R. Blaumann: Raudupi perenaine.
Peet Wallak: Kuutõbine naine.
P. Grünfeldt: Jaan ja Jakob.
Gustaw Adolf Becquer: Kuldne käewõru.
Andreas Ady: Sügisel.
Anna Lesznai: Walge tund.
E. v. Kapherr: Pätsu pulmad.
Ludwig Palágyi: Enne tormi.
Max Pemberton: Linn mere all.

KIRJASTUS-OSAÜHISUS „ARENG,”
TALLINN. 1924. III. AASTAKÄIK

Ilmakirjandus

ajakirja „Romaan'i“ weergudel.

„Romaan'is“ kahe aasta jooksul avaldatud ligi 300 tööst moodustavad 59 toodet esimese ja kõige suurema waliku, nimelt hõimurahwaste rühma, kuhu kuuluvad Eesti, Jakuuti, Lapi, Setu, Soome ja Ungari.

Järgmine rühm on: sakslased, kelle kirjanduse hulka on arwatud ka Ameerika-Saksa, Austria, Balti-Saksa, Helweetsia ja Tiroli. Tööde arw: 49.

Kolmanda grupi (42 tööga) moodustawad Slaawi rahwaste kirjanikud, s. o. Bulgaaria, Kroaati, Monteneegro, Poola, Serbia, Tshehhi, Ukraina, Walge-Wene ja Wene.

Järgneb 41 tootega Romaani literatuur, kus esinewad belglased, hispaanlased, itaallased, portugallased, prantslased, provencelased ja rumeenlased.

Wiendasse rühma paigutame Skandinaawia wõi üldse põhjapoolsete Germaani rahwaste kirjandusilma: Daani, Islandi, Hollandi, Norra, Rootsi, Soome-Rootsi ja Vlaami. Teoste arw: 38.

Aasia kirjandus 32 esinemisega seisab kuuendal kohal: Aino, Armeenia, Artshi, Gruusia, India, Jaapani, Hiina, Hindostaani, Kirgiisi, Korea, Persia, Süüria, Tatari ja Türgi.

Inglased ja ameeriklased moodustawad ühise Anglo-Saksi grupi, esinedes 18 teosega.

Kaheksandal kohal seisawad lähemad naaberrahwused ja meile tuntud ränd-rahwused, kes pole arwesse wõetud teistes rühmades, s. o. juudid, leedulased, lätlased ja mustlased, koguarwus 10 tööga.

Jiri rühm esineb nelja erirahwuse nelja tööga, nimelt: Baski, Jiri, Kelti ja Shoti.

Kümnenda koha päriwad kaks Balkani rahwust, kelle keeled lähewad lahku teiste Balkani rahwaste omast: Albaania ja Greeka, esinedes 4 korda.

Aafrika neegrid esinewad kahel kohal.

Nii rohke walikuga pole wõinud üles astuda ükski teine ajakiri Eestis.

Kahtlemata on see „Romaani“ teene, kui meil nüüd juba wõõraste kirjanikkude nimed tahes-tahtmata on muutunud kodusteks ja tuttawateks isegi maal külades.

Kuid on weel palju ka neid, kes olleski suured lugejad — ometi weel pole tutwunenud meie ajakirjaga ning kellele weel pole silma puutunud meie ajakirja kuulutused.

Siin wõiwad meile suuresti abiks olla meie alalised lugejad, kes ikka suurema ja suurema koguna aasta-aastalt meie ümber on hakanud koonduma. Lugewat rahwast meie sihtide ja eesmärkidega tutwustades, meie ajakirja talitust aadressidega warustades, et teaksime hinnata proowinumbrid saata, tellimist soowitades — nii wõib iga meie lugeja meid awitada ja seega wõimaldada, et ajakiri alati edukalt ilmudes suudab täieneda ja paisuda sisuliselt ja wäliselt, wõimaldades igale üksikulegi lugejale kõike seda kõige paremas walikus, mida üldse wõib mahutada nime alla :

„ROMAAN“.

Tellimishinnad on järgmised:

1924 a. peale (24 nr.nr.)	Mrk.	750.—
1/2 „ „	„	400.—
1/4 „ „	„	225.—
1 kuu „	„	80.—
Üksik number	„	40.—

Tellimisi wõtawad wastu ilma iga lisamaksuta kõik wabariigi postkontorid.

„Romaani“ talitus.

Tallinn, Müüriwahe t. 16, uks B.

Kõigile wiiwitajatele.

Weel kord palume kõiki „Romaani“ esitajaid, kes aruannet 1923 aasta kohta senini ära saatnud ei ole, meile aruanne wiiwitamata ära saata.

Kirjastus-osaühisus „ARENG“.

„Romaan'i“ tellimishinnad 1924 aasta peale

on järgmised:

Aasta peale	(24 Nr.)	M. 750.—
$\frac{1}{2}$ aastat	(12 Nr.)	M. 400.—
$\frac{1}{4}$ „	(6 Nr.)	M. 225.—
kuu peale	(2 Nr.)	M. 80.—
Üksiknumber		M. 40.—

Tellimisi võtavad vastu ilma iga lisamaksuta kõik postkontorid, „Romaani“ esitused ja talitus:

Müürivahe tän. 16, uks B. (Laenu Panga majas) Tallinn.

Wäljaandja: Kirjastus - osaühisus „ARENG“

Meie tellijatele.

Juhtumisel, kus „Romaani“ numbrid pärale ei peaks jõudma, palume sellest meile teatada, et meil wõimalus ei puuduks asja uurimiseks, kui ka lugejatele uue numbri saatmiseks.

„Romaani“ talitus.

Tallinn, Müürivahe tän. 16, uks B.

Romaan

Nr. 4

Ilmub kaks korda kuus.

1924

III aastakäik.

Kuldne fatt.

Norra kirjanduse Debre Richter-Frich'i romaan.

4

„Kuldas nii?“

„Wäljas seisab sebel.“

Fjeld jooksis wälja korridorist. Firmasildid all seisis suur sebel. Selle peal seisis:

„Surmajuhumise pärast mõni päew kinni.“

„Surmajuhumise pärast?“ ütles Fjeld pilkawalt. „Wõib olla minu surma pärast! See on nende herrade poolt tõesti väga ilus ja kena. . . Aga mis see on?“

Reegi jooksis meeskü rutuga trepist üles.

Fjeld lahmas rewolwri.

Reegi surrukahwatu mees, kes tangeski löötutas, astus nende juure. Käsi südamel jäi ta seisma.

„See on lord Cavendishi teener,“ ütles Burns. „Mis Te tahate? Rääkige ometi, inimene! . . .“

„Dnnetus, sir, hirmus dnnetus. . . Lord Cavendish on surunud, ära tapetud. . . Leidmine ta kümme minutit pärast Teie lahkumist. Ta lämas aias, otsegi maas. Pikk nuga oli tal just pahema olaluu all seljas. Jumal ise olgu meile armuline!“

18.

Esimene sekretär.

Lord Cavendish elas Regents Parkis ühes suure wanamoelises palees. Ta oli wanapoiss ja tal olid väga isekalised harjumused. Ta maja sarnanes kantile, mil trellid ja raudrolood länawa pool alende ees. Oh! ja walgus ei näidanud seda wägewat meest humiawat, kes oma igapäwaseid talitusi Angelsaksti raaski muinasjutuliku täpsusega toimetas.

Aga kellawärt ei olnud ta pangast ilal enne kella nelja lahunud. Siis oli ta oma klubis lõunat söönud, mokkat joonud ja siis kell punkt kuus palitut nõudnud. Ta oli paremas tujus olnud kui harilikult. Klubiteener kinnitas, et sir John lauluselt trallitanud, kui mantlit selga ajanud. Aga keegi ei ole ilal selgust saanud põhjuse üle, mis wanaherra tuju nii oli tõstnud; sest weerand tundi hiljem lamäs ta mõni meeter eemal suurest granittreppist, mis ta aiast maja ukse juure wõis, surnukohana maas.

Kurtes ja nuttes olid teenijad ta sealt leidnud ja surnukeha aiaturpa sohvale asetanud.

Burns kumardas külje peal lamawa surnukeha kohale. Ja Fjeld wõttis ranga kõhnast, walgest käest kinni, mis lödwalts alla rippus. See oli juba külm.

„Tal on olnud kerge, kiire surm,“ ütles ta tasalesti ja tähendas noa peale, mis surnukehal alles selja sees oli. „Et ole olnud algaja see, kes selle hooibi andis,“ jatkas ta. „Nuga on just pihaluu alt wõtenda ja kuwenda küljeluu wahelt otsekohse südamesse tunginud. Siin pole enam midagi teha. . . Muudkui mõrtsukat otsida.“

Fjeld pööras Burnsi poole. Detektiivi nägu näis olemat täitsa muutunud. Midagi walget sõras ta silmis, mis meele tuletatid härja filmi, kui ta torrero käes punast rätikut näeb. Ja ta laiale otselele tursus üles suur sinine weresjoon nagu sinine wari.

Nüüd mõistis Fjeld, et ta wõitnud wõltlus-seltimise ja see suur mees ta kõrwal enne ei puhanud, kui lord Cavendishi mõrtsukas ta pahema käe wile sõrme wahela sattus.

"Nii näib olevat minu arust selge," ütles Burns lähisemal häälel. "Või mis sina arwad?"

"Ei ole kahtlust, kes sin mängus on. Brooke ja Bradley on täppest tubli firma. Ühe õhtupooliku jooksul on need mehed mitu suurt asja korda saanud. Nad panid minu keldrisse, mis enamale jaole hanaaks oleks saanud. Nad tappid lord Cavendishi ja uskufid, et neil nüüd tee lahti on. . . Me peame ruttama, Burns. Neil kõlmatutel on tund aega meist ees. Rahtlemata on nad Londonist juba lahkunud. Aga mul on nende tundemärgid." "Oled ja kindel, et need Hellborni mehed on?"

"Jah. Waata seda nuga. Teist niisugust sin Londonis ei leidu. Aga Gouna-Wenemaal on ta harilik. Ja seda on ainult paar tundi tagasi, kui ma seda nuga nägin mehe käes. . ."

"Kes lord Cavendishi tappis?" küsis Burns, kuna teenijad nende ümber koondusid nagu hirmunud lambakari.

"Sinu ametiwend Clifford tunneb teda," vastas Fjeld rahulikult. "See on üks noor wanelane, kel kitsas nägu ja mustad juuksed. Ta kannab kullast näpitsprilli, ülemises hambareas puudub tal üks hammas ja ta huul on katki. Sitamaani elas ta Sohos. Ta nimi on Aleksis Oline."

Burns kahmas ta kästwarrest kinni.

"Mis sa ütled? Oline? Nagu mina teda ei tunnaks. Ta wiibis Hamburis, kui Patrick Dav's kadus. Ta on ihu ja hingega anarhist. Aga ta on arg koer, kes ennast alati oskab warjata. . . Hüüäne, kes hulguda oskab. Ah, kui ma selle poisi oma küünte wafele saan. . ."

Wäljast kajasid rasked sammud.

See oli politsei, kes furnukeha tuli vaatama.

* * *

Burns ja Fjeld ruttasid wälja.

Telefon ja telegraf olid juba ammu tööle pandud. Raudteid walwati, sadamaid wahiti ja anarhistide linnajaoos pandi toime läbiotsimine.

Kui mehed uksest wälja läksid, kohtasid nad meest, kes, mantlikrae üle kowade, ukse ees seisis ja parajasti atamajasse wahitis, kus parajasti furnukeha üle waadati. Guwitatud waatajal ei näidanud wähematti lusti olewat ennast näidata, sest kui Burns ja Fjeld temast mööda läksid, pööras ta ruttu ümber ja sammus rahulikult tänawat mööda edasi.

Kuid Fjeld oli mingisuguse helgi tabanud filmadesi, mida ta arwas tundwat. Ja ta terawad, harjunud filmad olid märganud, et mees teda nähes nagu tuljatas. . . See wõis ju elstus olla, aga. . .

"Tundsid ja teda?" pomises Burns ja otfts filmadega autot.

Fjeld ei wastanud kohe. Tema murdis pead, kus ta neid luurawad filmi oli näinud.

"Ei tea öieti," pomises ta. "Aga ma olen kindel, et see halli mantliga mees seal mind film mitte ei olnud oodanud. . . Ma ei imesta kui. . ."

Auto lähenes tänawal.

Burns peatas ta, ja mehed istusid peale.

"Scotland Yardi, aga ruttu!"

"Autojuht noogutas pead, ja auto kihutas nagu wälk Albaj Streeti mööda alla.

Attitielt lastis Fjeld akna maha.

"Widage!" hüüdis ta autojuhile. "Pööra ümber ja sõitke sama teed tagasi, aga pikkamisi."

"Mis on?" sõistas Burns.

"Enistene mees," sõistas Fjeld nagu paluwitus. "Ta ei tohi meie käest pääseda. Nüüd tean ma, kes ta on. Nägin teda enne lõunat Inglise pangas. Ta pidas mind üle tunni aja ootetoas kinni ja küsis ning uuris, mis ma tahan. . . See mees pole puhas. . . Paha südametunnistus wahib tal filmist. Weaksin kihla, et tema see on, kes mulle Oline kaela jaatis, Brooket hoiatas. . . Kas julged teda wangistada, Burns?"

"Kas ma julgen? Wõtaksin kuradigi wangi, kui ta sin Regents Parkis ringi rändats. Mis ta nimi on?"

"Ta on lord Cavendishi esimene sekretär. Ta nimi on Murphh.

Burns sügas pead.

"Wõib olla piut kardetaw. Aga igatahes wõime ta kaasa wõtta ja enesele seletust anda lasta lord Cavendishi kontoriajast, eluharjumustest, waenlastest jne. Eks me saa näha. . ."

"Hea küll! Peaasi on, et see poiss wõimalust ei leia mingisuguseid sidemeid sõlmida."

Auto sõitis pikkamisi tagasi.

Zuimesti oli tänawal wähe. Aga suured elektrilambid ei walgustanud ühtki halli mantlit. Mees oli wisti mõnele kowaltänawale pöörnud.

"On sin ligidal mõni telegrafikontor?" küsis Fjeld äkki.

"Kohe siinsamas nurgal," vastas autojuht.

"Noh, siis katsume."

Nad ruttasid fikse. Üksainus inimene oli seal. Aga see oli, teda nad otfts.

Sekretär pööras ümber. Ta oli furnukahwatu, kui mehi nägi.

Burns astus naeratades tema juure.

"Mr. Murphh?" küsis ta.

"Jah," vastas see.

"Hea, et Teid kohtan. Minu nimi on Burns. Te teate, et lord Cavendish on tapetud. Olet-

fine Teile väga länulitub mõnele andmete eest wana lordi eluharjumuste kohta. Kurb lugu. Teil ei ole mingisugust kahtlust, kes ta wõiks tapnud olla?"

"See on mulle arusaamatu," wastas sekretär. "Lord Cavendish on aumees ja Inglise panga uhtus".

"Rõõmustan seda kuuldes. Meil on wäljas auto. Kas oleksite nii lahke ja saadaksite meid? Teie tahtsite parajasti telegrammi jaata?"

"Sellega on aega," wastas sekretär närwikult. "Minult õnnesoow. Ja kui ma Teid wõin oma heategija hirmsa mõrtsukatöö selgitamisel aidata, siis olen heameelega walmis Teid aitama."

Ta pigistas alustatud telegrammi peos käärasse, ja wiskas paberiformi, wõttis kübara ja läks wälja.

Fjeld jäi, kübar käes, aupahtikult seisama, kuni teised mööda läksid. Siis krapas ta ruttu paberiformist telegrammi. Ta heitis ainsa pilgu sellele ja ruttas siis teistele järele, rahuldatus naol.

See oli weider õnnesoow! Mr. Murphyl oli küll wist see iseäralik wiis, et ta salakirjas õnne soowis. Aga aadress oli selge. Seal seisis "Kiirkaew, "Dina" — Rosherd'les".

Ja Jonas Fjeld hõõrus käsi, nagu oleks ta suure wõidu wõitnud lotteris, mida elu ja jurma peale mängitakse.

19.

Scotland Yard.

Scotland Yardi korridorides walitjes erutatud helewus. Inimesed tulid ja läksid wahetpidamata. Tugewad mundrikandwad iirland segineid mitmesuguste detektiiv-tüüpidega, kes erarideid kandsid. Ei räägitud palju, aga murelikud näod ja suur rutt tõendasid, et kriminaalpolitseil üks raskematest päewadest oli.

John Redpath, salapolitsei ülem, istus oma juures kontoris ja andis kätte häälega, mille wali ja energiline kõla tugewas wastolus seisis tema kui elumehe laia wäljumusega.

"Ma usaldan Teid, Clifford," ütles Redpath mehele, kes tema ees seisis. "Alles weel poolteise tunni eest tapeti lord Cavendish oma maja ees ära. Aga meil on jäljed. Ja ka mees, kes neid ostab jälgida. See mees on wäljamaalane."

Lufane wäike fortis tekkis detektiiv näole.

"Aga Teile on see auks, et tema seltsis tohite tegutseda," jatkas Redpath. "Tema on enam wäärt kui suurem hull meist. Ta nimetab on Jonas Fjeld. Tema oli see, kes Ralph Burnsi "raifakullide" asjus aitas."

"Jah, ma tunnen teda juba. Nägin teda täna enne lõunat Fleet Streetil. Ja jäljed?"

"Fjeld on Inglise pangalt ühe ülesande saanud," ütles Redpath wiwitades. "Milles see seisab, ei wõi ma Teile ütelda. Aga norralane usub, et mõrtsukatöö ka nende asjadega ühenduses seisab, millest jutt. Tema usub, et Inglise panga president tapeti sellepärast, et mele järeluurimist wiwitada ja et mõrtsukat on anarhistid. Tema kahtlustab . . ."

"Miksist Otknet?"

Redpath silmitjes detektiivi üllatatult.

"Kust Te seda teate?"

Üksna juhustikult. Täna enne lõunat juhustin ma "Daily Chronicle" lugemissaalis wäikse isteei tunnistaja olema. Seal luges üks suur mees ajalehte. Keegi noor pois pis-tis oma nina üle tema öla, et nähtawasti waadata, mis asi meest nii humitas. Seda ei oleks pidanud ta tegema. Walehelugeja tõusis nimelt nii äkki üles, et noormees hooht löua alla sai, mis ta huult wigastas ja tal ähe hamba suust wälja löi. . . Ma alustasin suure herraga juttu, keda "Daily Chronicle" artikkel nii väga oli humitanud. Ja tema arwatawasti see herra ongi, kelle juure pean minema."

"Jonas Fjeld?"

"Jah."

"Ja teine?"

"Oli see, keda peame jälgima. . . Otkne."

Redpath naeris.

"Siis on asi korras. Te tunnete Grabensendi?"

"Tunnen."

"Ja olite madrus?"

"Wits aastat."

"Hea küll. Siis saage jälle madruselt. Tõhke ennast hästi tundmatuks. Poole tunni pärast peate Kensingtonis Burnsi maja ees wõt-hima. Seal kohtate üht teist madrust, kes heameelega kohta soowiks. See on Fjeld. Palju aega Teil ei ole. South Eastern Railway läheb kell 8,34 Charing Cross'ist teele. . . Wõistsite?"

Clifford kumardas ja pööras minema.

"Ah, weel filmapilt," ütles Redpath järele mõteldes. "Kuidas on lood anarhistide lin-naoos?"

"Seal walitseb rõõmsus ja õnnelikkus," wastas detektiiv. "Wõiks arwata, nagu oleksid need head herrad riigilt saanud stipendiumi — niisugune elu walitseb seal. Nad on liikumas ja rutul, mis midagi head ei tähenda. Raha on neil laialt. Ei neil pole whisky ega selti puudust. Jah, neil poistel on praegu imehea helewus."

"Kas almate, kus nende juhid wiibivad?"
 "Ei," ütles Clifford. "Suurem osa neist on wistiski Hamburis või Antwerpenis. Minult Olne elab Sohos omas wanas toas."

"Ja „Känguruh“?"

"On kadunud nagu waim! Ta wiibis, nagu tean, Pariisis. Aga siis ei ole ta oma wastikuid jalgu enam Inglise pinnale tõstnud. Ei ole kerge mehel, kes kõrwa kaotanud, ennast warjata. Jimmy Cross wiibib praegu Jacques Delma sellis wististi reisil ümber maailma. Need passiwad hästi kofku."

"See küll. Ütelge mulle weel, kas olete ilal näinud Brooke ja Bradley pangafirmat Solbornis?"

"Ei."

"Kui Teil õnne on, Clifford, siis saate nendega tuttawaks. Aga nüüd rutake. Rätsep ootab Teid. Wõtte sõjariistad ja käeraud kaasa. . ."

* * *

Ralph Burnst wätkes sõõgitoas istus noorpaar laual. Nende sellis istus üks wana küürus mees, kel poolenisti halliks läinud habe juus, wõidunud madruferiided seljas ja tore siidine kaelarätik kaelas. Wanal meremehel oli aga noor, tugew hää ja ta liigutused kui ta isu näitas, et wanadus teda weel mitte ei koormanud.

"Mul on isearalik paha tunne," pomises Burnst.

"Mis paha see on?" küsis noorik ja nõjatas õrnasti tema najale.

"Kuulen pasunahääli," wastas Burnst. "See kutsub mõlksule. Aga Ralph Burnst, see wana dragunihobune, ei tule. Hobune seisab tallis ja ta kõrwad seisawad londis."

"Ei," ütles madrus, ja ta sinifilmad löid jarama, "Sina ei lase kõrwu lonti, sina kuulatab, mis tuleb. Ja kui sinu tund tuleb, siis ilmud plaifi ja lööb kõik maha. Eks ole nii, proua Helene?"

"Armas doktor," ütles see pisarfilmil. "Lubage, et ta mulle siia jääb. Kas ei ole anarhistid teda juba küllalt piinanud? Ja mis peab saama alasti, kui sa lahud? Kes kannab siis weel hoolt tubaka, mandlipuu ja maastikate eest?"

"See on õigus," ümises Burnst. "Ned tahab harida. Ja tubakas. . ."

"Jää, kus oled," ütles Sjeld. "Sa tead, et sind mulle siin waja on. Ja kui ma wasarata läbi ei saa, telegrafeerin sulle. Nüüd pean ma Cliffordiga leppima. . . Ei ole need ju kõige kindlamad jäljed, mis meil on, aga miks pidi Murphy Cavendishi maja juures luurama,

miks pidi ta salafirjas telegrammi saatma ja seda õnnesoowiks nimetama, ja miks, pagana päralt, oli tal nii kibe rutt minekuts? . . . Noh, tarwis oli ju „handele“ teatada, et ma olin pääsnud ja politseiga ühenduses. Ei ole kahluft, et Murphy määratuma summa eest on ära ostetud. Mina ostan niisuguseid nägusid nagu tema oma lugeda. Kas ei näinud ja wäsimust tema filmis? Ta jooksab kabareedesse. Willub Brooke kulda „daamidele," on üks „Alhambra" ja „Empire" kangelaestest, uulitsatüdruk Casanova. . . Jah, ma usun, see oli ometi otse sigalik õnn, et teda telegraafikontoris kohtasime. Redpath töötas teda juttu ajades ja seletades kuni kella kümneni kinni hoida. Ja siis oleme meie Cliffordiga Kosherville's ja wõime „Dianaga" kõik korraldada. . . On jultunud mehed need, kellega meil tegemist on. Paremat pääseteed ju ei olegi kui korralik kiirlaew, mis tarwidust mööda wõib siise ja wälja sõita."

"Aga kui nad ju ammu merele on läinud?"

"Seda wõib waewalt oletada. Need head herrad usuvad julged olla wõiwat ja ootawat Murphy poolt wistiski õnnesoowi telegrammi. Ah, jah, telegrammi! Mina ootan tänna õhtul Kristiantast telegrammi. Teateid John Markeri kohta, teda selles asjas meile waja on. Beaks mulle midagi juhtuma, siis pea see nimi meeles. Tema on üks tähtsamatest keemikutest maailmas. Ei ole wõimata, et ta meile näpunäiteld wõib anda, mis meid kulla-allikale juhatawad".

Wana madrus tõusis üles. Ja nüüd oli ta noorus kadunud. Ta selg oli küürus, hääl kare. Ja ta filmad näisid olewat kaotanud läike. Ta oli wana waewatud tõrwajakk, kes seal seisis, wana kaardiwäemes, kes alla ei anna.

Wäljas tuututas auto.

See kõlas läbi õhtu-udu nagu härja amumine.

20.

„Känguruh.“

Kui Londoni udu liig paksuks läheb, kui kewade päike hallpruuni õhtu enam ei suuda taltjutada, mis maailmalinnale kummalise kaju annab, siis põgenetakse merele, merele ja jõe. Sest wäljastpool määratumat halli wihmamarju, mis miljonite kohal wõlmub, libiseb Themse kollasena ja raswasena selge täewa all sinisele Põhjamererele. Seal seisab wana aumäärt Gravesendi linn. Kogu moodsa aja sadamakära mühiseb seal kitsastel tänavatel. Aga esimesed kemadelilled idanewad wäljas Kosherville Gardenis, nagu keegi Inglise luuletaja ütleb:

"The place to spend a happy day"

Noh, Rossherville ei ole just tore linn, millega võiks uhkustada. Aga tal on teater, kus teise klassi näitlejannad ühes esimese klassi akroobaatidega wiletate naljade wahel hea Salto mortale teewad; paar tantsumaalit, kus inimene ennast Londoni hommikupoolse linnaosa pshjalainud naistega wõib määrda; ja paar kena wõõrastemaja, kust austrid saab, mis inimese südannt rõõmustawad.

Mõlemad wanad madrused, kes raskele sammul sadamafilla äärt mööda läksid, ei näinud aga niisuguseid wälja, nagu oleksid rõõmu tunnud pehmest selgest lewadesõhust, wõi kahwatanud õhtutaewast, wõi mõtetest austrite peale, mis mr. Smithi kuulsas keldris jää all unistaksid. Nad läksid kallutades, nagu see meremeeste wiis on, ja filmitsejaid terawasti kõiki laewu, mis jões oodates seisid. Seal oli wäga mitmesuguseid laewu, raskeid ja kergeid, mis ankrus seisid ja bugsiirleawadele märguwilet andsid. Seal oli kalapaate, Hollandi kaubalaewu ja isegi üks lõbulaew, kes parajasti poleeratsutusest tuli, wingerdas teiste wahel.

Aga mehed ei filmitsejenuid neid laewu. Nad otsisid üht wiiteisikümne tonnilist paati, mis sadamainspektori teate järele kaldast pisut kauge- mal ; idi seisma.

Ja nad leidsid warsti, mida otsisid.

Usna ülewal Gravesendi juures seisid üks mustaks wärmitud paat. Ta oli tore paat ja sooliidse paksusega. Laternad põlesid, purjed olid klaarid ja rahulik, tiksuw hääle ahterlaewast kuulutas, et mootor tegewuses seisid. Ankur oli weel wäljas, aga raudne kett oli juba sirus. Oliikifonda kandew mees istus juba tüüriratta ees, käsi kangel, ja tema rahutute liigutuste järele otustades wõis arvata, et ta ainult weel kasku ootas, mil waja ankur üles wõnnata. Kaks meest seisid spilli juures ja üks wälje paks mees, kübar sügawasti peas, toetus masti najal, ise kaldale wahtides.

"Kas tunnete kedagi seal laewal?" küsis üks madrus mööda minnes, ilma et laewa nähtawasti isedraalikut oleks tähele pannud.

"Wõimata on pimeas kedagi ära tunda" wastas teine. "Aga ma olen kindel, et see "Dina" on Ilus laew."

"Kuhu wõtawad nad Teie arwates kurssi?"

"Brantsuse randa — kui Broole ja Bradley tema peal on."

Nad jäid äkki seisma.

Wäljast merelähe poolt kajast kaeblik sireenihääle.

Ja lähemal filmapilgul wälkus helgheitja üle Rossherville walgete majade ja puhkas filmipilgu sadama segaduse peal.

Wälje paat tuli walgusmeres nähtawale. Üks mees istus selles, lastis aga aeru kulluda ja tõstis käe näole, nagu oleks ta tahtnud tülitawat walgust sealt ära pühkida. Lähemal filmapilgul kastus ta jälle pimebuse ja sõudis tajafest edasi.

"Kas nägite teda?" küsis wähem madrus ja kahmas suurema mehe warrukast kinni.

"See oli isedraalik nägu," wastas see. "Et ole teda weel enne näinud, aga ei unusta teda."

"Lähme edasi. Meid filmitsetakse. Etz ma teadnud seda. Teil on õigus, Sjeld. Müüd sõnad paat sinna. On "Dina" paat. Müüd lähel mees laewale . . . Kas teate, kes ta on?"

"Ei."

"Sohos kutsutakse teda "Känguruh"ks." Ta on üks kardetawamateist anarhistidest. Ta esialgne nimi on Jimmy Croff, aga muudu on tal seitse nahla ja sama palju nimesid. Ta oli Sperlingi asjasse segatud, aga keerutas endä wälja. Peale selle oli ta, nagu selgus, onu Peteri ja Jostas Saimleri sõber Hamburis, aga seda kõike on tema kinniwõtmiseks weel wähe. Ta oleks wäärt mitu korda üles puua, aga "Känguruh" laob meie käest, nii tihti kui usume, et ta lõksus on. Jimmy on üks ainus nõrk külj. See on kentsakas lugu. "Känguruh" oli kord siin Londonis eradetektiw ja tema osaks olid kõige mustemad asjad. Ta luuras truuduseta abielumehi ja kergemeelseid abielunaisi. Ühel päewal pistis ta oma pika kõrwa usseprao wahela, et truuduseta meest kuulata. Üks löödi kinni. Ja "Känguruh" kõrw jäi selle wahela. Ta pidi endä ise lahti lõikama, ja seitsaadi on tal raske oma isikut warjata."

"Kas wõite ta kinni wõtta?"

"Ei! Aga waadake sinna. Nad wõnnawad anku üles. Nad ei läbe Murphy telegrammi oodata. Müüd on meie käes kord . . ."

Pikal sammul läksid nad edasi ja eemäl, kus neid enam ei nähtud, halkasid nad jooksmä. Riwoitel ootas neid auto. See wiis neid Gravesendi sadamasse.

* * *

Seni libises kiirleaw "Dina" pikamisi wälja ja tüüris jõe mööda alla. Temal pidi olema tugaw mootor, sest waht seisid laewanina ees kuhjas nagu loss, kuna ülestõmmatud purjud sira-sinna lainetasid. Dõtuul oli alles tulemata, aga kerge läänetuul teatas, et ta tulemas oli.

Gravesendi äärmisel filmatipul seisid üks tolliinspektor, suur megafon käes. Saama helgheitja seisid nagu walge müür jõesuu peal ja näis teed sulgunwat.

„On see kiirlaew „Dina“?“ mõlrgas inspektor, kui must laew kuuldefaugusele tuli.

Ei mingit vastust.

Inspektor jordas oma küsimust veel kõwemini ja mõned tugewad meremehe-wandesõnad kajastis üle laente.

„Jah!“ kajastis wiimaks vastus.

„Siis tulge ruttu kaldale!“ kirjendas inspektor. „Aga ruttu!“

„Mis on?“ küsis hääl jöest.

„Kaldale, ütlen ma. Siis räägime edasi!“

„Meil pole aega.“

„Surm ja põrgu! Muutke sihti, wõi kurat wõtab teid!“

Aga „Dina“ ei hoolinud sellest. Ta libises mere poole, nii et waht tuiskas.

Ja tolliametnik arwas laewalt kuulwat pilkawat naeru, kuna õõ oma musta mantli musta laewakere ümber mässis.

Maer waitis.

Suur hall auruparkas läks sillaotsast teele; ta masinad mürisesid ja täiel aurul sõitis ta wälja. Lühike pauf kajastis ta ninast ja suurühtkuul mühtses üle wee.

Aga „Dina“ oli juba wäljas. Ta surises meresse ja lendas pimedusse, nagu suur lind, kel must rind ja walged tiivad.

21.

„Cliffordi jaht.“

Seft sai jaht, mille peale kuritegude ajaloos weel kawa mõeldakse. Mitmesugustes teisesites jutustatakse seda. Scotland Yardi mugawates wähitubades, kui kell Whitehallis 12 on lõõnud. Ja detektiivid nimetawad seda „Cliffordi jahits“ ning näitawad näpuga ühele pilbile, mis koosolekusaalis ripub. See pilt kujutab meest, kel ümmargune, päiwitand nagu ja head filmad.

On olemas ainult üks mees, kes selle, wäljas Põhjameres sündinud kummalise loo täit idõtt teab. Tä on mr. Nedpathile selle üle pika kirja kirjutanud Kristianias 24 mail. Ja kriminaalinspektor on selle loo õhtul, mil kõik mehed koosoleku saalis Cliffordi auks koos wiibisid, oma meestele jutustanud.

Aga keegi ei tea selle mehe nime, kes Cliffordi ta sõidul saatis — ei keegi peale Nedpathi ja Ralph Burnsti. Ja mõlemad waitiwad, seft et nad waitida on lubanud.

Kindel on, et Clifford 19. mai õhtul Gravesendist politsei-aurikuga lahkus, et kinni wõtta kahtlast laewa, kes praegu sillaotsast möõda sõitnud. Peale juhi ja Cliffordi olid kaks politseinikku laewal ja see saladuslik wõõras, kes ses draamas nii tähtsat osa on etendanud.

Uu oli waitne, ainult kerge läänetuul puhus, kui parkas, mis hästi ehitatud, Gravesendist lahkus. Parkas tegi umbes 10 miili tunnis, kuna „Dina“ ainult 8 sõitis. Asi näis minewat kõige paremini ja wäike suurüks parkase ninas oli juba mængima hakanud, kui seisuford äkki muutus.

Tuul, mis siamaani peaaegu edelast puhunud, kargas äkki loodesse. Ta tõusis, laema purjed paisustid ja suure kiirusega jooksis ta kirde poole. Purjede ja masinate abil läks tal korda mitte ainult ees olla, waid weel kiiremini sõitagi. Näis, et „Dina“ oli tubli merepaat ja tema juhtija osaw mees.

Clifford aga et lõpetanud jahti, ehl küll politseilaew kõrgete lainte pärast enam wee all kui peal wiibis. Temal ei olnud eistotsa weel midagi wiga, seft et ta haruldaselt tugewa ehitusega oli. Koiduajal oli kiirlaew, mil ta head masinad olid, neist umbes 40 Inglise miili ette jõudnud. Nüüd tegi ta huulu sõidu.

Aga politseipaadis ei mõtelnud keegi järeleandmise peale. Esihi ja toiduaineid oli küllalt. Järgmisel õõl tegi kiirlaew katset pimedas ära põgeneda, kuna ta põhja poole keeras, aga sellest wigurist saadi päewa tulekul aru. Nüüd läks jaht otsesele Norra ranna poole ja kell 12 lõunal oldi Sidesnesijst arwata 12 miili kaugel.

Nüüd sündis, mida Clifford juba ammu oli kartnud: tuul soikus aegamööda, meri jäi rahulikumaks, ja kell 2 hakkasid kiirlaewa purjed juba lahkuma. Wahe lühenes pikkamisi ja, kui kell 4 sai, oli auruparkas kiirlaewa kannule jõudnud. Gained olid aga ikka weel nii kõrged, et raske oli põgeneja pardale pääseda — seda enam, et kiirlaewa 5 meest wälja nägid, nagu tahaksid nad meeletult wastu hatata. Nad pöörasid parajasti ägeda tuleandmise oma soomustatud waenlase peale, mis aga ei aidanud.

Selle wastu tabasid parkase kiirsuurtüki paar kuuli kiirlaewa taklast õige mõjuwalt.

Kiirlaewa mehed pidid nüüd küll arusaamisele jõudma, et nende seisuford lootusetu oli. Aga filmapilt wõis kuul nende mootorit tabada ja häwitada. Aga laewakolijad olid meeletult liidud ja julged mehed.

Kui auruparkas just kiirlaewa kõrwal seisis, pööras see äkki, ja weel enne kui parkase tüürimees seda manöwürit oli määrganud, jooksis must paat oma paksu raudninaaga täiel sõidul politseipaadi rauasesse kereesse.

See oli hirmus lõkkupõrge.

Mürtsjades kullus paadi taklast pardale, nagu oleks ta olnud murduwatest tuletikkudest tehtud. Rogu paat murdus; wesi woolas sisse, must kere lastis nina longu ja läks kümne sekundiga põhja. Mootor lõhes. See oli aupant „Dina“

kalmul. Meestel oli veel aega olnud, päästerõngad ümber, wette hüpata, ja nad ujusid wraffijätiste wahel.

Politseipaat wabastas enda ruttu wraffist, aga temagi oli enesele surmawa haawa saanud. Ta kadus külje peale ja wesi woolas ta murtud paendunud raudplaatide wahelt sisse. Ta katus ennast veel päästa, nagu surew ratfawähobune, aga haaw oli liig sügaw ja juur. Ratsuti haigutawat auku täita, kuid see läks luhta, parfas leeras täitsa küljelt ja wõttis kolm meest oma sõidul mõdimata sügawustesse enesega kaasa.

Uhine õnnetus pehmenab harilikult wõitlushirmu. Siin seisid nüüd kahetsa meest wäljas Põhjameres. Nende elu rippus juuksefarwa otjas ja määratu meripind ümbritses neid. Aga wiha põles nende südames ja külm wesi ei jaksanud eemale peletada weriseid warjusid, mis nende filmade ees wälkusid. Noh — nad surid kõik, aga enne oli veel tarwis arweid diendada!

Jonas Fjeld waatas ringi.

Clifford lamab tema kõrwal.

Ta filmad wälkusid, nagu ta neid iial polnud näinud. Ta hoidis rewolwriid pea kohal, et see wiga ei saaks. Waatas oma meeste järele ringi, aga need olid paadiga hukunud. Siis heitis ta pilgu waenlaste peale, kes ujubes läheneid. Gümnesena tundis ta ära koleda pea, kelle lõuad nagu haikala lõuad. Selle filmad olid werised ja ta pahem kõrw puudus.

„Känguruh“, ütles Clifford kahistades. „See jätke minu hoole!“

„Känguruh“ taga nägi Fjeld nägu, mida kollased juuksealgaad ümbritsesid ja mille filmad elmatades ja wihas tema poole pöörasid. See mees oli Holbornist pärit Brooke. Ja äärmisel tiival nägi ta Aleksis Dine kahwatanud fanati!anägu. Teistel olid käes rewolwriid, aga Cavendishi mõrjusikas keerutas oma hirmsat nuga, mil kõwer tupp ümber.

Weel iial polnud nii kummalistel äsjaoludel mõideldud. Lained pildusid neid kahetsat üles ja alla. Ikka lähemale jõudsid nad üksteisele. Sõnagi ei räägitud. Minult lainte wärsinud sulin laulis surmalaulu. Tuul oli täitsa wainunud ja päike tuli kähistatud pilwede wahelt nähtamale.

Seal kõlas pauk. See kajas kui nõrk haugatus. Just Cliffordi ette kukkus kuul.

See oli loojuugiks.

Mis anarhisti ujusid tihedas ringis oma kabe waenlaste poole, kispendasid ja karjusid, kuna mis rewolwriid kuule puristasid.

Fjeld oli sõjariistadeta. Ta oli suurema osa oma riitetest ja ujumiswõõ ära wisanud, et lergem olla. Ta nägi kiirel pilgul, et Cliffordi

nägu werega laetud oli, et inglanc äkki ette poole lastus ja oma tühja rewolwri „Känguruh“le“ just näkku paiskas. Ta kuulis, kuidas selle wäljalöödud hambad plagisesid . . . siis kadus ta wee alla . . .

Olne juust kajas wõidukisa.

Aga mis see oli? . . .

Noor anarhist kahwatas. Ta nägi, kuidas ta kõrwalujuja, ehmatusest karjatades, wee alla tõmmati, nagu oleks teda mõni hai hammustanud. Ja kobe selle järele nägi ta sama meest murtud kealaluuga ja kustuwail filmil merepinnal ujawat. Silmapilk hiljem kerkis pangamehe tagast üles suur walgejuukseline pea, teda ta tundis, ja kiskus selle wee alla . . .

Nüüd waldas Dinet kole hirm.

Ta lastis noa lahti ja ujus ruttu kohutawalt wõitlusplatstil eemale . . . Ta ei waadanud taha, waid ujus edasi, edasi, nagu inimene, kes hirmu ja põrgut on näinud.

Fjeld waatas ringi.

Olne oli kadunud.

Rats kera oli ta ees. Need olid kaks meest, kes üksteise ümbert meeletult hirmsas kaalustuses finni hoidsid.

Ta ujus lähemale.

Need alid Jimmy Croft, nimega „Känguruh“ ja Clifford. „Känguruh“ hambad olid Cliffordi õlast finni wõtnud ja ta pahema kae sõrm oli sügawale detektiivi filma tunginud. Aga „Känguruh“ pealuu oli sisse löödud tema oma rewolwriga, mis veel ikka Cliffordi käes oli nagu wasar. Nad olid mõlemad surnud ja ujusid oma wõõdega.

Fjeld lahutas nad, wõttis Crofti ujumiswõõ ja pani enesele ümber.

Anarhisti nägu pööras wiimast korda walguse poole, siis kadus ta pikkamisi wee alla, nimetumasse suurde surnuaeda.

Jonas Fjeld aga hingas raskesti.

Siis pööras ta seljalt, pigistas filmad finni ja wotas surma.

22.

Mis Põhjameres peitub.

Riirusega 11 miili tunnis tuli aurik „Pariis“ oma harilikult tekonnalt Antwerpenist Norra ranna poole. Tal oli tore sõit olnud, ja ta paljud sõitjad seisid promenaaditekl ja wahitsid põhja poole, kust teatud wahaeagade järele tuhmkollakas patste üle kuupaitse mere libises.

„See on Ryvingen,“ ütles kapten von der Sippe. „Poole tunni pärast näeme Dyd tule torni. Ja kabe ja poole tunni pärast oleme Kristiansandis.“

"Milline tore kuupaiste," ümises üks noor luuletaja, kes otsesed Pariisist tuli ja nüüd kodus inimliku saatuse uute üleskelduste juures tahtis puhata.

"Kole," ümises tanaaber, keegi väga moodne maaler. "Ei ole midagi banaalsemat kui kuupaiste. Siilgepilt lastele ja wanadele. Mõiten, me tohime lord omeli juba wabaneda kõigest sellest kleepwaist loodusest, mis meile alati nätku wahib. Loodus on kunsti burshuasi, ta on päewapiltniku ala . . ."

"Mägin lord furnuauris üht korjust," ümises luuletaja unistabes. See oli kogu nädala Seines seisnud. Midagi inimlikku polnud teemas enam. Ta naht oli roheline, sinine ja lõhenud. Nina oli kuubus, filmad perfektum ja suu futurum. "See tuletas mulle meele poisist, kelle Teie wilmasel kunstinaatusel wälja panite. "Noor kewade" oli talle nimeks annud. Tore maal. Oli täitsa maalitud lõbunewa hing wastikusest — looduse wiletsate wärwide wastu. Ma et ole weel iial näinud kedagi maalawat juustu nit, et ta haiseb . . . seda peaksite Teie katsuma."

Maalri kihwtised raswatäpid näol lõtkisid kuupaistel punakas-rohelalt. Aga ta suu, mis wihaseks wastuseks awanes, jäi lahti . . . sest seal ees: tüüriparda pool liikusid kaks surnuteha kuupaiste kaks.

"Waadake sinna!" karjatas ta heitubes.

Kapten rutias sinna ja lähemal filmapilgul lamas ta kasti signaalaparaadil. Ja kobe selle järele põrkas laew kõrwale, nii et west üle kogu laewa woogas.

"Mootorpaat klaariks teha," hüüdis kapten, kuna laew pikkamisi uppunuteft mööda libises, mis maalri film oli ehmatusega täitnud. Seal oli kaks meest, päästerõngad ümber, külg külje juures, näod kuupaiste pool. Ühe näol oli haaw, nähtawasti kuulist, ja teine film oli ainult werine kogu . . .

Aga mitte see kaju ei kütkestanud eriti kapteni tähelepanu. Ta oli nälnud teist meest kätt tõstwat ja siis jälle lõbvalt langeda lastwat. Ja 50 meetrit kaugemal lamas kolmas mees, näojooned krimpisus ja suu lahti.

"See on nagu Edgar Allan Poe helemusdeltirium," ütles luuletaja wärisewal häälel. "Beats arwama, et Charoni paadis libiseme allmaailma . . ."

Murik oli wahel ajal finni pidanud ja mootorpaadi merde lastnud. Kapten ise hüppas sinna sisse. Kuu walgustas teed. Kolm teha lõmmati paati, ja mõni minut hiljem lamafid nad "Pariisist" lael. Üks neist, hiiglasuur mees,

oli mõõni paljas ja ilmutas weel elumärke. Ta awas suu ja kaptent kumardas ta kohale maha . . .

"Wilmased waibad!" sofistias higliane wae-waga. "Hõõruge meid!"

Silmapiik toodi wilmased waibad ja masseritti külma keha nii kesiwalt ja kõwasti, et tagajärjed väga mõjuwad näisid olemat.

Walgetwerd mees awas warsti filmad ja jõi isukalt tassit sooja piima. See kosutas teda. Waewaga ajas ta enda küünarnukkidele ja waatas ringi.

"Olete Teie see, kapten?" küsis ta näerataba katjudeks. "Kas Te mind enam ei mäleta? Jstustime seal kajutis ja mängustime Norra tulewase wälisministri seltsis kaarte . . ."

"Suur Jumal, see on ju Dr. Fjeld," ütles noor kapten ärewalt. "Kas ma Teid mäletan? Muidugi! Aga tookord nägite terwem wälja. Jumalale tänu, et Teie jälle elu sisse saime!"

"West on nüüd maifuul suplemiseks liig külm," pomises Fjeld. "Olin juba teel suure külmamise poole. Muudu on kõik korras!"

"Teistega on pahem lugu!"

"Clifford on surnud. Ta sai kuuli lõualuust läbi."

"Kuuli? . . . Ei saa aru. Keset Põhja-merd?"

Jonas Fjeld waatas ringi.

"See on Aleksis Olines" ütles ta. "Kosub ta?"

"Seda loodame," ütles tüürimees. "Wähemalt kuuleme, et ta silda lööb. Palju tal surmani enam ei puudunud."

"Seda pahem talle," ütles Fjeld tasakesti. "Toweris ootab teda mõllas. On Teil käeraudu, siis pange need talle ümber, kui ta ärkab. Muudu lõtkab ta meie kõitide kõrbi läbi. Tema on anarhist Oline . . . see, kes lord Cavendishit Regents Bargis ära tappis."

Kapten tufatas.

"See? Loots jutustas mulle seda, kui Wisfingenis wiibistime . . . Ja teine?"

"On detektiiv Clifford Scotland Yardist. Mafstme neid merel taga. Nad ajasid meie ja iseenda põhja, ja siis wiendastime wee peal arweid . . . Ütelge mulle, kapten, on Teil traadita telegraf laemas?"

"Seati mullu sisse."

"Siis andke minu ajemel kolm telegrammi üles, enne kui magama jään . . . Millal jouame Kristiansfandi?"

"Kahe tunni pärast."

Ükstakõit. Jga minut on kallis."

(Järgneb).

Raudupi perenaine.

Läti kirjanik R. Blaumann'i jutustus.

Matuskella helin kõrgest kirikutornist, tein-
laul suruataal, hull kurbi näguid ümber lahise
hana, hanaš tore must puusärt, ilus lillepärj
puusärgil, aga pisaraid — mitte ainusti . . .

Keda süngitatakse täna igawesele rahule?
Kitast Raudupi-peremeest.

„Meie elu kestab seitsekümmend aastat, ja
kui ta pikk on, siis kahelakümme, ja kui ta
on olnud ilus, siis on ta olnud waew ja töö“
. . . nõnda algab õpetaja pühalikult ja peab
nende jumalamehe sõnade põhjal liigutawa kõne.
Ta jutustab kadumust, et temagi elu on olnud
waew ja töö, jutustab ta pikast põdemisest, jutus-
tab, millest ehtkristliku kannatuslega ta kõik kan-
nub. Ta räägib matsest warandusest, ja et seda
kadunud küll olnud, tema süda aga mitte liiasti
selle küljes pole rihpunud, waid ta igatsenud
nende waranduste järele, mida kol ega rooste
ei riku ja wargad ei jalka warastada . . . Ta
räägib lõpuks mahajäänud põdurast waeslaps-
sest, lese murtud südamest ja hüüab appi seda,
kes kuulata wõib kõigi mahajäänute pisaraid. . .

Rajawad wiimsed õnnistusõnad — õpetaja
lahkub hana juurest.

Neli poissi wõtawad kaajawõetud labidad
ja lähenewad hanale.

Üks neist kummardab wäitse waeselapse juure
ja soostab temale.

„Wäite Matths, wiska nüüd isale kolm peo-
täit mulda hana ja waata puusärki weel kord,
ja näed teda wiimast korda!“

Laps kuulab sõna ja wiskab kolm peotäit
mulda handa.

Siis pistab poiss labida mullasse, tõstab
lapse käele, wiib ta matuseliste kaskelt wälja ja
asetab ühele kalmule.

„Istu siin, wäite Matths, kuni me isa
maha matame.“

Laps, kes oma nõrkade jalgade pärast en-
nast beameelega lasseb lenda, waatab poistele
otsa ja ütleb:

„Kahrl!“

„Koh?“

„Jää minu juure!“

„Et, saa; mul pole aega, aga ma tulen
kohe jälle sinu juure,“ wastab poiss ja tahab
lahkuda.

Aga laps ei lasse teda.

Nüüd astub Raudupi perenaine nende juure.

„Mine peale,“ ütleb ta, „mina jään lapse
juure.“

Kahrl lahkub ja wõtab labida.

Luumedasli põrises tore puusärl tema peale
kukkuma mulla all. Pärj puruneb ja kaob, hana
täitub pikkamisi, matuselised laulawad.

Wäite Matths hakkab nutma.

„Kus on Kahrl?“ küsis ta. „Tahan Kahrlit.“

Ena püüab teda rahustada ja annab lap-
sele kompwekte.

„Ma ei taha sinu kompwekte; mine ära;
tahan Kahrlit!“ ütleb laps trotslikult saades.

Kahrl tuleb nende juure.

Wäite Matths tahwab ta käest kinni —
Kahrl peab ta kõrwale istuma. Nii istuwad
nad suure sammasdanud puurisil all: Raudupi
perenaine, wäite Matths ja Kahrl . . .

Saud on kinni aetud, kalm walnis. Rau-
dupi perenaine astub selle juure ja ehk seda
roheliste wannikutega, millesse punased hõwli-
laastud nagu punased dieb palmitud.

Siis lahtuwad kõik kalmu juurest ja lähe-
wad hobuste juure, kes suruataa wärawa taga
ootawad. Siin antakse kõigile wana kombe järele
wina, matuselised joowad ja söowad peent nisu-
leiba. Ka Raudupi perenaine joob ja sööb ja
ulatab ise oma kärega klaasi Kahrlile, kes wäl-
teise Matths'e on wantrisse tõstnud.

„Ma sõidan sinu seltsis koju,“ ütleb laps,
kui matuselised tahawad hakata minema. „Ena
wõib sinu asemel isa wantrisse sõita.“

Laps räägib suruwantrist, mida Kahrl sur-
nuaeda on juhtinud.

Aga perenaise wantris on ruumi kolmele,
ja sellepärast sõidawad nad kõik kolm üheskoos.
Teel jääb laps megama. Raudupi perenaine
räägib. Ta räägib pisut enam elawamalt, kui see
murtud südamega naisese sünnis on. Kahrl kuu-
lab, waikib ja haigutab wahetewahel. Mis
perenaine räägib, on talle kõik juba tutaw. Ta
teab, et Raudup wana põbur mees oli ja et
ta naisel õige raske oli teda põetada; teab, et
Raudupi majapidamine suur on ja et perenai-
sel saab raske o'ema majapidamist ilma mehe-
liku nõuandmiseta edasi pidada; teab, et ta la-
dunu ainus ristipõrg on ja et perenaine weel
kolmkümme wiiski wana ei ole . . . aga mis-
tarwis seda kõike weel kord kuulda?! . . .

Muult kui perenaine tähendab, et tal nüüd
raha kobus ei olla, kui Kahrl wahest juba nüüd
need sada rubla tahtwat kätte saada, mis rist-
ija talle pärandanud, wastab Kahrl:

"Jäägu raha peale sinu kättele," ütles ta, "mulle ei ole seda praegu vaja. Kui ma seda sel aastal üldse tarwitan, siis wahest Mardipäewa ümber."

Raudupi perenaine noogutab pead.

"Et sa aga tulewikus sama tihti meile tuled kui siamaani! Nüüd tule risi-isa asemel ta poega vaatama. Näed, sa oled talle armjaks saanud."

"Näen. Tulen mõnikord pühapäewiti . . ."

Nad jõuavad Raudupi tallu.

Sulane wõtab hobuse wastu, Rahril aitab perenaise wantrist maha ja kannab wäikese Matihse tuppja.

Toas on õhk wäga palaw ja täis wärskelt raiitud kuuseokste lõhna.

Sanal, mis pifuti paretoa seina äärt üles seatud, seisab kaks sõela keedetud hallide hernekestega — lätlaste pišarad matuste puhul. Kaks tüdrukut wiivad nüüd need pišarad ära ja hakkawad õhtuks söögilauda katma. Tuba täitub inimestest. Mõned neist on suruualast kuuseoksti kaasa toonud.

"Urge surge, ärge surge — suruualast ei ole enam ruumi!" räägivad nad noortele; "surge, surge, weel on suruualast ruumi," wana-dele, kes suruualast kaasa ei olnud, ja lõowad neid kuuseokstega. Lõõjab ja lõõbub naerawad.

Siis istuwad wõõrad lauda, hakkawad sööma ja jooma. Iga nelja inimese jaoks on laual pudel wiina. Pudelitte siju wäheneb, wõõraste juut kõweneb, muutub elawamaks; wahetewahel on juba siit ja sealt naeru kuulda, nii et seinad põruwad . . .

Ka Raudupi perenaine istub lauas — tema wastas Rahril. Tuleb see toa palawast õhust wõti on selle põhjusets kange wiin, et Rahril põsed õhetawad — seda ei tea; aga nad õhetawad ja ta näeb wäga kena wälja.

Ka Raudupi perenaisel hakkab palaw . . .

Siis läheb pimedaks, weel enne kui lõit on süüa saanud. Nüünlab laest rippumas mitmeharalises manikutega ehitud lühtriks pandakse põlema. Wäljas õues sirab kuu. Tubades joowad wanad õlut ja punsi ja mängiwad kaarte, õues jalutawad noored, naljatawad ja naerawad . . .

Mõned paarid hakkawad tantsuma . . . ilma muusikata.

"Nii on õige, see on mõistlik!" kiskendab üks wana toast tülles häälega, mis joomisest ja paljust kõnelemisest juba hakkab kähisema.

"Tantsige, lapsed, tantsige! Minu matusel peab ka tantsuma! Misjaoks, wagon, nutta! Kes on surnud, on surnud . . . kui aga ausasti on maha maetud . . . Wana Raudup oli tubli mees . . . Jumala eest tubli . . . aga ta üt-

les sedasama . . . ütles: kui tahetaks, peatagu minu matused sama rõõmsasti kui pulmad!"

Mõned poisid lähenevad wanale ja küsiwad, kas kadunu seda ka tõesti on ütelnud?

"Muudugi ütles ta seda!" kiskendab wana-mees. "Ega's ma teda ta omal matusel ometi ei hakka teotama!"

"Noh, siis wõime ju julgesti tantsum teha. Rahril, et mängumees ei ole. . . Et tea, wahest on mõnel tulasel mõni wiinul wõti härmoonik?"

"Ühel neist ongi härmoonik. Selle peab ta wälja tooma ja mängima. Poisid ja tüdrukud tantsumawad, paaride arm kaswab alataja.

Ka Rahril tantsum. Toetudes aiawarawale, näeb Raudupi perenaine, kui toredasti Rahril tantsum ja kui heameelega tüdrukud tema kätte wabel õues ringi lendawad. Ta läheneb tantsumajatele.

Seal hüüab keegi Rahrilit. Wäike Matihis olla ärganud ja nõudwat teda. Rahril lasseb oma neiu lähti ja läheb peremehe magamistuppa. Sanal põleb küünal, Raudupi woodis magawad kaks wana emakest raskesti, perenaise woodis istub Matihis ja nutab. Kõnekõmu kõrwaltoas ja härmoonika hääled on ta äratanud ja ta õrnu närwe põrutanud.

Rahril istub woodi äärele ja waigisab last. Kuid laps ei taha enam magada ja Rahril ei saa enam tantsumplatstile tagasi minna.

Natukesel aja pärast tuleb perenaine tuppja.

"Heida maha ja maga," pahanbada ta.

Kuid wäike Matihis ei kuule sõna, waatab Rahrilile suuril silmil olisa ja surub pea weel enam tema rinnale.

Raudupi perenaine astub kapi juure. Kapis on wein, tumepunane nagu Ungari wein, mis arst wäikesele ette kirjutanud, ja kapis seisab ka wäike rohupudel, kust Raudup paar tilla fiske wõttis, kui tal und ei olnud . . .

Perenaine rapulab klaasi: üks tilk on selles weel. Ta tilgutab selle weiniklaasi, walab sellele poole klaasi weini peale ja ulatab poisile.

Laps joob kosutawat, magusat weini heameelega. Ka nüüd ei lülka ta seda tagasi, joob — ja magab kümne minuti pärast raskesti.

Rahril lasseb lapse tajakesti woodisse libiseda, katab ta kerge rätikuga ja tahab lahkuda.

Uga perenaise kuitel jääb ta seisma.

"Säh, katju lord seda weini ta," ütles perenaine ja walab klaasi ääreni täis. "Joo!"

Rahril ei lasse ennast paluda. Weini punane wärw ja lõhn on meelitawad. Ta joob klaasi tühjaks.

"Oli see aga maitsew!" ütles ta ja annab klaasi perenaisele tagasi.

"Tõesti? Noh, siis wõta weel üks klaas. Rahrilordne ei kättele!"

Poiss' job, tõuseb ja lahjub koast. Raudupi perenaine walab enesele ka klaasi täis ja paneb siis kapi lüüsi.

Ta läheb õue ja nõjatab jälle aiawarawale.

Särmoonil saagib wahetpidamatult edasi ja kogu õu on täis tantšijaid . . . Sjegi mõned wanemad paarid on liikwel . . .

Uga keegi ei ole kärmem kui Rahr!; ta ofse lendab . . . Kiffelt astub ta perenaise juure: „Kas sina tantšida ei taha?“ küsib ta poolnaljatades. Ta filmad loidawad nagu tuline wein, mis ta jookseb.

„Kaisume,“ wastab perenaine.

„Mis?“

Üllatatult waatab Rahr! talle filmapiigu otša, wistab siis pea naerdes selga ja saadab perenaise õue keskele.

Raudupi perenaine tantšib Rahr!iga — ja ühe wärste kalnu ümber kuduwad kuu kiired hõbedast loori . . .

Suur, wäga suur on Raudupi majapidamine, raske, wäga raske on perenaisel seda juhtida ilma peremeheta. Läheb ta põllule sulaste järele waatama, siis laisklewad kodus tüdrukud; töötab ta tüdrukutega kodus, laisklewad põllul sulased. Ja kui nad ainult laisklekid. Uga rumalad külwawad lina odramaale ja odrad linamaale ja tatrak sinna, kus waja on karulid panna, ja häwitawad nii wiljapõldude järjekorra, millest kadunu nii kangesti kinni pidas. Kui see aga perenaise meelest ei näi õige olewat ja ta nelle etteheiteid teeb, siis saab ta wastuseks:

„Peremees tegi ta nii, peremees tahtis seda just samuti nii teha.“

Ja Raudupi perenaine, kes waremalt põllupidamisega midagi tegemist ei teinud, peab wait olema ja uskuma . . .

Kelbriske kogub wõipüüt wõipüüt kõrwale. Kes peab linna sõitma? Raudupi perenaine tunneb küll teed Riiga — ta täis seal kord mehega — aga wahetajal oli kodus üks warsi otša saanud. Tal ei ole enam lusti teist korda nii kaua kodust ära olla. Wahetewahel sõidab küll üks wõi teine sulastest koormaga Riiga, aga perenaisele näib, et igakord mõni rubla wähem koju tunakse, kui peremees ise tõi.

Perenaine kurdab oma häda eestseisjatele. Nad naerawad:

„Wõta omale mees,“ ütleb üks.

„Ja jah, wõta mees,“ kinnitab teine. „Nii suurt tglu ei saa ilma korraliku juhita pidada!“

Raudupi perenaine punastab.

„Mina peaksin wõima mehe, kuna mu kadunud mehe haual weel pole murugi kaswanud?“

Uga suur, wäga suur on Raudupi talu majapidamine, raske, wäga raske on perenaisel ilma peremeheta asja juhtida. Teenijad lähewad iga

päewaga häbematumaks ja sõnakunlumatumaks; perenaine peab eestseisjaid unesti oma juure kutsuma ja neilt nõu küsima.

„Ma ütlesin sulle ju, wõta mees,“ ütleb üks.

„Ja mina ütlesin, et niisugust suurt talu ilma korraliku juhita pidada ei saa,“ tähendab teine.

Perenaine punastab kangesti.

„Noh, kui mulle just seda nõu annate . . . ma wõin ka mehele minna . . . Uga kes sõnabaks nii wana leske wõtta?“

Eestseisjad naerawad.

„Ise nüüd on walge wäljas — wana leff! Meie ise, sinu eestseisjad, wõtaksume sinu, kui wõtkime.“

Uga eestseisjad ei wõi. Nad on juba ammu leidnud, et see hea ei ole, kui inimene üksi on, ja on enestele eluseltsilise otsinud ja leidnud. Uga nad nimetawad perenaisele teist mehi, kelle huigast ta wõiks walida: Mährz Mizpap, Spriz Schalkan, Peeter Tschutschakof, Andsch Scharauki, Krusiin Kwehpin ja Brenz Besben — kumbki kolm, täis pool tosinat, sest meestest, kes Raudupi perenaisega tahaksid ilusas Raudupi talus röömu ja muret jagada, pole puudust.

Uga perenaisele ei meeldi neist üksti.

Õimefed kaks joorwad enda liig tihti täis, teised kaks mängiwad kaarte ja on tülinorijad, Kwehpin on rikas lollpea, Brenz Besbeni ei sall wäikene Matihš.

„Minule on mitte ainult meest, waid mu lapsele ka isa tarwis.“

„Muidugi, muidugi,“ kinnitawad eestseisjad.

„Uga kust wõtta niisugust, kes sinule meeldib ja ta lapsele wastumeelt ei ole?“ . . .

Seal ilmub Rahr! tallu. Ta tuleb sinna üle iga pühapäewa, kuid ei ole ristiisa surmast saadik weel kordagi perenaise toas käinud. Ta mängib wäike Matihšega peretoas, õues, siin ja seal, ainult perenaise tuppä ta ei lähe. Uga täna, kuuldes, et perenaisel külalised, ei jää ta suure tuppä, waid läheb kaugemale.

Õisates lonkab wäike Matihš talle wastu, wõtab ta kaela ümberl kinni ja surub oma pea ta põsele. Rahr! rahustab last, teretab perenaisi ja selle eestseisjaid. Siis wõtab istet, istab lapse põlwele, hakkab eestseisjatega juttu westma ja ehitab lapsele papist maja.

Pärast tõusewad eestseisjad ja tahawad minna Raudupi põldusid waatama. Wäike Matihš tahab kaasa minna. Ja tähendab, soowib, et Rahr! teda kannaks. Oma pahandab lapsega selle nõudmise eest, Rahr! aga tõuseb ja läheb, laps kae peal, eestseisjatega ühes.

Raudupi põldudel kasvab willi kui müür, ehk küll willi walepõllule külwatud, ja Raudupi

perenaine wõib rohket saaki loota. Põllud on suured, Rahrlit tugew käsi wäsi last kandes . . .

Wiimaks tulewad nad tallu tagasi, kus neid tore sõel ootab. Pärast kõhu täisjõwmist jääb Matih's uniseks ja läheb woodiksse. Rahrl ootab, kuni laps unub, ja teeb siis minekut Gesti-seisjad jääwad weel sinna. Nad räägitwad Rahrlilt ja kiidawad teda. Naudupi perenaine kuulab.

Wiimaks hüüab üks neist:

„Jah, aga kas tead midagi, perenaine? Mine õige Rahrlile — temast saab sulle tore mees! . . . Mis sest, et ta Gailiti talus aluult sulane on ja mitte peremees ja sinust noorem! Niisuguste asjade peale ei pane mina rõhku!“

„Ja kuidas wäike Matih's teda armastab ja, nagu näib, ka tema Matih'st!“ ütles teine, „Mina sinu asemel ei wõtaks kedagi teist!“

Perenaine punastab junnent.

„Kas Rahrlit siis mind dietti tahab?“ ütles ta. „Niisugune ilus pois . . . kas tema tahab lesta . . . wõib neiu walida . . . kõige ilusama . . .“ Gesti-seisja naerab.

„Kõige ilusama tüll, aga mitte nii rikka kui sina oled . . . Weel praegu ütles ta, kui põllul wiibisime, et see päris mõis on . . . Ja tema ei tahaks mõisa tulla? Noh, see on päris patt, teda nii lolliks armata!“

„Noh, tüll ma mõtlen järele, mis teha tuleb,“ ütles perenaine.

„Mõttele, mõttele, ja siis tegutse mõistlikult!“

* * *

Naudupi perenaine on järele mõtelnud.

Ühel päewal wõtab ta riideaidast suure puntra pühapäewariideid ja hakkab ennast oma toas riietama ja ehtima.

„Kuhu sa sõidad?“ küsib wäike Matih's, kes ahju kõrwal pörandal istub ja riideäärtest walmistatud nukule kuube õmbleb.

Ema wahib peeglikse, püüab juukseid wõimalikult ilusasti korraldada ja ei wasta midagi.

„Kuhu sa sõidad, emalene?“ kordab laps natuke aja pärast ja lasseb oma kõhnad käed jälle langeda.

Perenaisel pole wastamiseks aega. Tema wahib peeglikse ja proowib, misjugune sibdrätt ta näole kõige paremini passib, kas kollane wõi walge? Bruun roosade, wõi hall punaste lilledega?

„Armas emalene, ütles ometi, kuhu sa sõidad?“ palub pois, jätab asjad ahju juure ja ronib toa keskele.

„Kra mulle jalgu ette tule!“ pahandab ema, halli punaste lilledega rätikut pähe sidudes.

„Jää sinna ahju juure. Kuhu ma sõidan? Kõlla sõidan, ja kui sa kodus hea laps oled, siis toon sulle selle eest midagi kaasa.“

„Kuidas sinu rätik rubiseb, emalene! Luba, et waatan, kui pehme ta on!“

„Pärast — sinu sõrmed ei ole niiud puhtad,“ wastab ema ja ehil ennast ebaft.

Wäike Matih's istub jälle ahju ääre ja wõtab õmblusasjad kätte. Õmblemine ei ole küll poisil asi, aga mis tuleb siis pörandale poisile kätte anda? Muga talle anda ei wõi, ta wõib tuktuda ja enesele wiga teha, sest ta jalab on ju nõrgad.

„Niiud oled sa ilus,“ ütles laps perenaisel silmitsedes, kes kord juba riides on.

„Tõesti?“ hüüab perenaine ja waatab weel kord peeglikse, ise lõbusasti naerdes.

Ja ufse juures kummardab ta lapse juure ja lubab tal oma rätiku otjakest kättega katjuda.

Laps katab rätikut, waatab emale suuril silmil otja ja küsib:

„Mis ja mulle kaasa toob, emalene?“

„Seda saame uüha, laps,“ wastab ema.

„Midagi ilusat?“

„Muidugi, midagi ilusat!“

Kerge puna kertib perenaise näole; ta lastub loast, istub ufse ees ootawale wantrile ja sõidab teele.

Teel, mida mööda ta sõidab, wiib Gailiti tallu.

Gailiti talus pühitakse parajasti korstent, kui Naudupi perenaine sinna jõuab. Korstina otjas koogutab üks pilt, nõgine mees üles-alla, aeg ajalt lühiteist lasku korstnasse hüüdes.

Naudupi perenaine tunneb korstnapühitja häältest ära — see on Rahrl. Ta kargab wantrist maha ja seob hobuse kinni. Isearalid rahutus, mida ta weel pole tunnud, iäidab teda.

Nii läheb ta maija, peremehe tuppa.

Pool tundi — wõib olla enamgi — mööduh, siis ilmub toast Gailiti perenaine, läheneb Rahrlile, kes parajasti nõge peritwaft wälja wiib, ja ütles, jätku nõgi sinna paika, tehtu enda puhtaks ja tulgu siis tuppa, Naudupi perenaisel olla temaga midagi rääkida.

Mis Naudupi perenaisel talle ütelda, seda wõiks ta ju ka niisama kuidas on kuulda, wastab Rahrl naerdes.

„Sntmene!“ hüüab Gailiti perenaine tasakeft ja lööb poisile tergesti õlale. „Mine, pese enda ruttu puhtaks! Kas ja siis ei atmagi, mis Naudupi perenaine siia on tulnud? Ta tahab sind omale meheks!“

„Ohoo!“ hüüab Rahrl ja ajab silmad suureks „Mind omaks meheks? . . . Siis ütles, et mind kodus ei ole. Mina teie tuppa ei lähe!“

Gailiti perenaine raputab pead.

„Kra's nii hull ole . . . Ma ei wõi ju ütelda, et sind kodus ei ole, ta nägi sind ju katufel . . . Aga miks ja siis ei tule? On sul wast häbi? Mine aga fiske, mina tulen wälja!“

„Aga mina ei taha temaga kokku seada“, vastab Kahril.

„Miks siis mitte? Kahril, ega sa ometi rumal ei ole ja —“

„Mina teda ei taha“, katkestas Kahril perenaise jutu. „Jumala eest, mina teda ei võta, tahiku ta mis tahab. Ole nii hea ja ütle talle, et ma küll tõhus olin, aga praegu ära lätsin.“

„Mine, ära räägi lollust. See, mis tahab, aga sa pead temaga rääkima. Kui ta sinuga täna ei saa rääkida, siis tuleb ta teineford jälle. Pealegi — ega's ta sind ju ometi kohe kaasa ei võta!“

„Noh, minugipärast, ma lähen ta juure“, hüüab Kahril pool trotslikult, „aga niisama kui siin olen, pesemata, et Raudupi perenaine mind nähes ehmatab ja kohe minema läheb.“

Aga see on hoopis teine tunne kui hirm, mis Raudupi perenaise näol peegeldub, kui ta Kahril näeb tuppä tulewat. See seisab ulse juures, pikk, tugev pois, must kui kurat, ja sellest hoolimata — võt just sellepärast — inus kui ingel. — Waewalt märgataw wärin läib ta kehast läbi.

Kahril naeratab pool häbelikult, pool trotslikult, kõhatab ja ütleb:

„Tere tah!“

„Tere, tere!“ vastab Raudupi perenaine. Tal on äkki, nagu oleks talle midagi kõrisesse sattunud.

Wäite, waheaeg.

Kahril istub ahjumüürile.

„Kumb meist peab siis nüüd hakkama rääkima?“ küsib ta wiimaks. „Mina pean arwatawasti küsima, mis Raudupi ema minuist tahab.“

Raudupi ema! . . .

Palawasti tõuseb weri Raudupi perenaisele pähe. Sitamaant ei ole Kahril teda weel ilal Raudupi ema l s nimetanud, ainult perenaiseks. Miks teeb ta seda nüüd? Aga ta kogub ennaft. Mida wähem sõnu ta teeb, seda parem. Ja ta ütleb:

„Mis ma sinust tahan. . . Mististi oled juba ise märganud, mis ma sinust tahan. . . Mul on kahju, et sind siin korstnapühkimisega waewatatakse. Tahaksin sinust heameelega teha peremehe!“

„Siis on Raudupi-emal wäga head mõtted“, vastab Kahril, lõõb filmad maha ja filmitseb oma nõgeseid läsi. „Aga ma ei tea, kui mul weel rassem elu ei saa, kui peremees olen ja mitte korstnapühkija. Korstnaid oskan puhastada, aga maiapidamist ma ei oska.“

„Noh, kui mina sinu peremeheks teen, siis tannan ta selle eest hoolt, et sa maja pidada oskad. Ma usun, sa saad rahul olema, kui sind ise õpetan? . . .“

Et jutt niijugusele teel keerdub, oli Kahril arwanud; nüüd aga, mil waja oli otsust anda, oli tal ometi häbi ja ta kõhles.

„Noh, mis sa sellest arwad?“ küsib abielumuline leff ja naeratab lahkesti.

Noh, kui ta selleks nüüd tõesti kindlat wadust tahab, siis annan talle selle ka, mõtleb Kahril ja ütleb:

„Kut ma dieti mõistan, siis soowib Raudupi-ema, et mina — et meie abielu astuksime. . . Raudupi-ema, see ei lähe.“

„Mis? . . . See ei lähe?“ kordab ta. Miks siis mitte?“

„Noh, meie ei passi kokku. Sina oled ikka perenaine, mina olen waene sulane — mõle, mis ülekz maailm meie abielust?“

Raudupi perenaine hakkas naerma.

„Maailm! Mis küsin mina maailmast! See rääkigu, mis tahab. Kas siis me tema pärast ei wõi teha, mis meie tahame? Kes ilma jutlu kuulab, ei jõua maailmas ital edasi.“

„Wõib olla, aga sellegipärast. . . Raudupi-ema, minuist ei saa Raudupi peremeest“, ütleb Kahril.

Perenaine tõuseb üles.

Mis see pois õieti räägib? Kas teeb ta nalja wõi räägib tõtt? Et, tõsiselt ei wõi ta nii rääkida. Raudupi perenaisele tulewad eestseisja sõnad meele, patt olla Kahrilit rumalaks arwata, ja ta astub Kahril juure ja tahab tema kõrwale istuda.

„Mine, mine, ära räägi nii“, ütleb ta. „Ära pane nii kangesti wastu!“

„Mis mul seal on palju wastu panna“, ütleb Kahril ja nihkub tükki maad kaugemale. „Ära tulle mulle ligdale, määrid omad riided ära.“

Kuid perenaine ei kunle, waid istub müüri-le Kahril kõrwale.

„No jah, mis sa siis tõrgud ja üles ei tunnistata, et tahad Raudupi peremeheks saada?“

„Aga ma ütlesin sulle ju küllalt selgesti, et ma selleks saada ei taha.“

„Kas räägid tõejuttu?“

„Witubugi tõejuttu, Raudupi perenaine!“

Raudupi perenaine punastab ja kahwatab ning filmitleb ilusat poisit, kes filmad maha lõõnud, suuril filmil. . . Ta ei taha teda siis tõesti . . . kihne sulane ütkab ritka Raudupi perenaise läe tagast. . . Häbt ja kahetsus waldawad perenaist äkki, ainult suure waewaga holab ta oma häält wärsemast, kui ütleb:

„Sa arwad mind endale wist liig wanaks?“

„Liig wanaks? Ah mis, mina saan kord ka wanaks.“

„Siis ehk liig inetuks?“

„Seda ta mitte. Minu arust oled sa päris ilus?“

„Aga miks ja mind siis ei taha? Üks põhjus sul ometi on, miks ja ei taha Raudupi peremeheks saada?“

„Tõtt ütelda, üks talistus on küll, miks ma sind et wõi wõtta“, wastab Rahrl ja naeratab. „Kui seda ei oleks — —“

„Mis talistus see on?“ küsib Raudupi perenaine ruttu. „Wõi on sul juba mõnt teine pruut?“

Rahrl märkab, kuidas talle selle küsimuse juures puna palgesse kerkib — hea, et ta oma näo jätkis pejemata. Ta teeb kättega tõrjuwa liigutuse.

„Mõni teine pruut!“

„Noh, mis muid talistust wõiks sul olla? Sa wõid mulle nimetada. Rahrl . . . tõesti!“

Rahrl tõuseb üles. Mis peab ta selle pealekätwale naisele wastama, ilma et teda haawab? Rohmetult pistab ta oma nõgise läe taskusse. Ta sõrmed pundutawad seal üht wätkest, ümmargust kiwt, mis talle läinud pühapäewal wäike Matihse naljatades taskuse pistnud, kust ta tema kodus oli wanade riiete taskusse pannud, ja sinu unustanud. Temale tuleb üks mõte.

„Noh, kui sa põhjust teada tahad,“ ütleb ta ja pöörab ukse poole, „siis wõin seda ka ütelda: ma ei taha wõõrasiks saada.“

Ütleb ja tahab lahkuda.

Aga Raudupi perenaine kahwab tal käest ja ei lae ta teda wälja minna.

„Mis, laps oleks siis sinu teelõumise põhjus?“ hüüab ta. „Kuidas on see wõimalik? Poiss armastab sind, sina teda, miks ei wõi sa siis tema isa olla? Mine, mine, see ei wõi olla sinu õige põhjus. Ma ei lase sind enne toast wälja, kui sa mulle oled ütlenud oma õige põhjuse.“

On see aga ka paljundublit, mõtleb Rahrl, kuna ta südamesse wihha tõuseb. Küüd tahab ta weel minu saladuslik teada. . . Aga seda ma talle ei ütle. . . Nimetan talle nüüd põhjuse, millest talle jatkub . . . ja waljasti ütleb ta:

„Õige põhjus on see, et talu, kus ja mind tõotab peremeheks teha, sinu oma ei ole, waid wäike Matihse oma. . .?“

Raudupi perenaine lasseb Rahrlil läe lahti. Trosklikult lahtub Rahrl toast.

* * *

Raudupi perenaine sõidab jälle koju.

Ilma sõna lausumata jätab ta hobuse waturitawa inlase hoole alla ja läheb oma tuppa. Wäsinult wajub ta sinu trostile.

Seda häbi!

Poiss, kellele Jumal muud pole annud, kui pisut puna põskedele ja pooleldi ilusa näo, keel-

dub rikast Raudupi perenaist kosimast! Säh, rikast — sest kuigi talu lapsele kuulub, ometi on tema isa ikkagi nii suur, et teda julgesti ümbruse kõige rikkamaks naiseks tohib arwata. Seda teab poiss wäga hästi, ja ei wõta teda süüdi. Tema otsib weel suuremat rikkust — lollpea, kust ta selle mujalt leiab kui Raudupilt. . . Jlus oleb sa küll, poistene, aga mõisnikutitred sulle ometi ei lähe! . . .

Perenaine lasseb filmad toas ringi kõit. Kus on laps? Minult sulle on ahju kõrwal pörandal, last ennast ei ole kufagil. Kummaline mõte walgatab perenaist peast äkki läbi: kui poistele tema äraoleku puhul kodus mõnt õnnetus oleks juhtunud? . . .

Ta läheb teist tuppa ja waatab lapse wõõdisse. Seal magab ta, rätik peal. Ta näokene on pöördud walguse poole ja perenaine näeb, kui kitsas ja kahwatu see on. Aga seekord ei kiguta see nähtus perenaist nagu muudu, wastuoksa, see suurendab kibedust ta südamest. Ta pöörab lapsele selja, wõtab fildirätiku peast ja paneb kappi.

Rapiuks kinnub ja wäike Matihse ärkab. Ta ajab enda istukile, hõõrub kättega filmi ja ütleb:

„Oled juba kodus, emakene? Waata kui sõnakuulelik ma olen, emakene: ma magasin.“

„Ääen,“ wastab ema liihidalt ja tahab kaptust lukku panna.

„Kas mulle midagi kaasa tõid ka?“ küsib laps.

Perenaine awab laeka, mis kapis wilmise riitult all seisab, ja wõtab sealt tüki suhkrut.

„Säh,“ ütleb ta ja wiskab suhkrutiiki lapsele laugel sülle. Siis paneb ta kapi lukku ja läheb teist tuppa enesele teist riidet selga panema.

Järgneval ööl plinawad Raudupi perenaist inetud luulepildid, mis lõpuks kummaliselt unenäoks kujunewad.

Raudupi perenaine seisab omas toas, mill-pörandale raiunud kuufookad puistatud ja nad kuufookstega ehitub. Toa tselles wäike walge puusärl, ja puusärgis laual laps kitsa kahwatanud näoga — wäike Matihse. Aga atna all — samas kohas, kus ta tooko-istus, kui eestseisjate seltsis ta külaline oli istub Rahrl ja näeb wälja nii ilus, nii meh- ja tugew ja waatab ning näitab perenaist kättega. Ja rõõmu pärast hõisates tormab perenaine ta kätte wabele, wõtab ta ümber hinni sundleb ta punajeld huuli kummalt . . . Säh, hakkab laps puusärgis hoigama ja nutma. Rahrl ehmatub ja lütkab perenaist eemale. Perenaine kullub lapse puusärgile ja — ärkab . . .

(Järgneb).

Kuutõbine naine.

Peet Wallak.

Sügistalw.

Wastu öökambri aknaid lööb uibu raagus oks ja külm hiil wiib maast roostekollaseid lehti üles. Silmapiiril wajuwad mustad pilwed pikkamisi alla ja alewiku puumajade seinu mässib walge härm.

Ma laman ärkwel woodis ja waatan öökambri rohelist tapeeti. Mirdi pikk kuju sattub pikkamisi aknalaualt seinale ning madal sawipott sünnitab musta warju.

Igaw on elu siin wäikeses maa-alewikus kiriku kõrwal. Tänowail liigub pesuköögi kuum seebilõhn ning suwekuudel jookseb wesitorudes katuselt tõrwa alla. Majad lõhnawad kui toored laewakered sadamas ning upuwad räästani seinlillede rohelsisse waipa.

Ei tule uni, ei tule; andun jälle igawuses imelikkudele unistustele. Nagu sageli, tõusewad mu öisis meeeloludes ebalikud pildid olematuist maailmest, suured mustad koopad neljajalgiste maaelanikkudega ja kohutawsinised ulgumered hallide purilaewuga, mille liiguwad mustale silmapiirile sõdamehed kollaseis waskroiwais.

Näen nüüd end kõndimas kohutawas suurlinnas, kus wõlwkäikudega majad pilwini tõusewad. Linn on kui Kolorado kohutaw kuristik sügawal maa all, paistab peakohal ainult riba sinist taewast.

Wõlwkäikude all kajab lõputu lärm ja madalais ruumes elab rahwas jälki ööelu. Naiste walgeil nägudel õhkawad laiad huuled, kui türgipunased rõwaribad, ning nad käiwad puisil sammelpunaseil waibul kui metsmehed kiwiehtis.

Tänowanurkadel waritsewad räbalaismehed, kübarad silmini weetud ning käed sügawal kuuetaskus. Nad näriwad wahetpidamata midagi ning nende suured kõrwad liiguwad ahnesti.

Kaua ei näe mu kujutlused õiset ebalinna. Mu mõtteid segab linnukisa wäljas, ning mingi asi lööb wastu akent.

Ma hüppan hirmul woodist ja waatan kähku wälja. Aias kiigub uibu ladwas mingi must kogu ning roomab pikal ridwal linnutonna juure. See on hall

emakass walgete hiirekõrwadega, kes kewadel räästapesi lõhub ja selili warblasi waritseb. Ta istub küürus katusel ja ajab käppa auku.

Tean kohè, et tonnis linnud magawad — hiline warblase pere — ning jooksen aknale. Olen selle jälgi looma üde surmakohutki mõistnud, olen teda katsunud tappa, kuid ta elab siiski. Mul on isegi rõiwakott walmis, et teda uputada, aga ma ei taba teda iial. Ta põgeneb kui metsloom mu eest ja kui teda aianurka ajan, muutub ta wihas tige daks, tõmbub küüru ja ajab imelikku kurguhäält. Ta suu on siis lahti ning silmad waatawad liikumata mu otsa. Lähenedes wehib ta käpaga ning küüned rabawad mu sõrmi: ta pääseb jälle . . .

Ma awan akna ja laskun pooleldi wälja, mul ei ole wiskamiseks kiwi ning ma hirmutan teda käega.

Kass waatab kaua mu poole, tõmbab siis käpa august ja laskub ruttu alla. Ta langeb kui kiwi ning kaob hämarasse aeda.

Ma waatan meeeldi puulatwa ja näen lindu tonnist wälja lendawat. Lind kaob kähku külma õhku, mis on täis pilwerünkaid, pikkamisi roomawaid, purunewaid ja taas koonduwaid.

Ma tunnen midagi oma särgiwaruka küljes, — waatan alla ja näen walget pikka inimkogu enese ees. Kitsas nägu piilub üksisilmi üles ning lahtised juuksed liiguwad tuules.

Näen wäikest pääd pikkamisi aknalauale ilmuwat, kõwerat kätt aknaraamist kinni haarawat ja kogu keha kõrgemale tõuswat. Ma tahan põgeneda aknalt, kuid wean wõõra enesega hämarasse kambri — — —

Häkki lööb ihmjas ruum siniwalgeks ja ma näen enese ees kohutawat kogu, kes kannab põlwini ulatawat lubiwalget särki. Ta sinkjad rinnad ja pikad käsiwarred on awaralt paljad ning kitsas nägu täis punaseid muhke. Tuhmid silmad on kaugele pealuusse wajunud ja tühjad koopad mustawad kui mäe-

kurgud öösel. Ta kõwerad jalad seisawad põlwist koos.

Üksisilmi waatab mu wõõras helekollast kuuketast, mis kadumas mustade pilwede taha. Ta kiwine nägu on elutu kui raidkuju, nägu on kui waresekiwi — muhkline ja hall.

Ma wärisen külmast tuuletõmbest ja ihu muutub hirmust kanaihuks. Me seisame kaua akna all, waadeldes üksteist ja lausumata sõnu.

Kui teda üksisilmi piilun, näib kui paistaks ta ihu läbi, kui ripuks mu eel tihe wõrkrõiwas, mis heidetud üle pika luukere.

Ma tunnen kummalist õudust kiwistunud kehas, kabuhirm wiib mind häklike hulluseni. Ma katsun tulija käsi, rinda, jalasääri ja tunnen kehasoojust, — ja see rahustab mind.

Hakkan temaga hirmu peites kõnema, tundes, et siis õudus leebub. Ma kõnelen kuutõbest, waimuilmast ja warjusurmast, kuid mu sõnad sünnitawad uut hirmu. Mu ette kerkib kole mõte: walge naine wõib mu siin üksi kägista.

Naine on kui hullumeelne mu küljes ja lööb oma lahtise käe mu kaela ümber. Põsed puudutawad ta punaseid muhke näol ja härmas juukseid otsaesisel, ta otsib oma huuliga mu huuli ning weab põskil märgi jooni.

Kõik näib olewat nii uskmatu imelik, näib olewat kui wiirastus. Naise wäike nägu punetab muhkudest ja luised liikmed on jääkülmad. Ta kummardub mu kohal ja pea wajub pikkamisi alla, silmad on mu silmi, suu mu suu kohal ja alles nüüd näen, et tal on üks silm.

Naine laskub ikka lähemale, wajub tugewamini alla; rippuwad rinnad puudutawad mu õlgu ja wajuwad padjale.

Wõigas kogu on mu kehal, surub kui luupainaja, ajab laia suu aegajalt lahti ja pilgutab ainukest silma. Kamber on täis mööbli kõweraid muste siluette, ja nurgas käib kärmesti lauakell; tean, et on kesköö.

Ma kuulen tänawal raskeid samme ja tasast jutukõminat. Mu peas elunevad imelikud mõtted, olen tõmbunud kerana woodi.

Kas tulebki enam päew ja siis uus öö? Kas ei ole ööna mööda lennanud pikk ööpäew? Ja kas ei kesta tänasest peale igawene öö. Kella haralised warded numbrilaul lähewad nagisedes

tigusammel edasi ja kuke kõlaw laul tuleb wäljast sisse.

Nüüd hakkab muhelema mu ajutine waht. Walge kogu ajab end pikkamisi üles ja must silm waatab wabisedes wälja. Näen teda seiswat woodi ees ja tunnen end siis weetawat akna poole.

Häaletuna astub wõõras naine kui wari aknalauale. Ta jalad ei sünnita kahinaid ning särk libiseb kuulmata mööda seina. Ta wajub kui redelil alla, hoides kinni akna lauast.

Ta waatab üles ja ootab mind, kuid ma ei lähe. Hirwitan kiwistusest toibudes wõidurõõmus ülal ja waatan talle parastades otsa.

Naine seisab silmapilgu abituna mu ees, waatab üksisilmi üles. Kuid hullumeelsel rüsinäl lööb ta siis oma hambad mu käsiwarde, närrib mu kätt kui koer ja küünistab sõrmi. Ja see tuleb nii järsku, et ma abinõu pääsuks ei leia ja ruttu aknalt alla hüppan.

Me läheme käsikäes läbi aia tänawale, mis tühi ja kus majade aknad öömustad. Ma kardan asjata, et meid nähakse, kuid keegi ei tule wastu. Komberdan paljajalu külmenud konarikkuudel ja hoian woodiwaiba tugewasti ümber. Mu kaaslane läheb komistamata ja kähku, jõuan waewalt käia ta järel.

Me pääseme alewikust awarale külanurmele. Wiljakõrred lõikawad mu jalgu ja külm udu jookseb põskist mööda. Mu kaaslane ruttab kui hiljaksjäänud, tal näib olewat minekuks rutt.

Waatan alla ja näen ta jalgu õhus. Need ei puuduta maad, ei jäta jälgi härmastunud nurmele, on kuulda ainult ta rõiwa sahinat. Ta pääseb hüppeta üle kraawi ja läheb otse sihis edasi. Ei pöördu isegi kiwidest, waid läheb neistki üle.

Läheme kõrgele mäele ja juhtume kitsale jalgrajale. Mäejalal mühawad härmas puud ning eel mustab sügaw mets; on tunda soo külma lõhna ja wee niisket udu.

Tuul mängib ikka mu woodiwaibas ja käiwad tugewad hiilid. On näha, kuis hõõtsub mäel kõrge maamõõtjate puutorn.

Mu kaaslane lühendab samme ja me läheme tasa. Häkki pöördume teerajalt mäele ja läheme otsesihis puutorni poole. Siit on näha wesiweski all orus,

Mul on õudne aimus, — ja see läheb täide: me hakkame ronima üles. Raske nagin käib läbi puutorni palkidest, tuul liigutab kergeid ristpuid, mis naelust wabanenud ja rippuvad. Mädanenud redelitel katkewad haprad pulgad mu jalgu all.

Ma käin nurinata kui müüdnud ori, käin kui köietantsija palagani lae all — all waritseb surm.

Me tõuseme redelil üles, keerleme ühest nurgast teise, mu kaaslane puudutab waewalt hapraid pulke.

Kogu torn wärioseb mu raskete samumude all, redeli pulgad katkewad ja ma libisen. Mädanenud redel läheb naelust lahti ja pöördub kummuli. Kuid me läheme ikka edasi, rippudes peaaegu õhus. Ootan silmapilku, mil redeli ots ristpalgilt libiseb ja meie alla langeme. Aga me pääseme ikka õnnelikult, jõuame uuele kõikuwale redelile.

Ma waatan alla — me oleme kohutawalt kõrgel. Jalgu all paistab hall kiwi ja sellel must rist. Näen puumaja metsa ääres ja alewiku nurme keskel. Mu pea käib ringi ja jalgust kaob jõud. Najatun wastu puuposti, kuid ei puhka kaua. Mu kaaslane weab mind jälle edasi ja meie tõuseme üles.

Me ronime ja ronime, kuid tornil ei tule lõppu. Ja mida kõrgemalle jõuame, seda tugewamini hõõtsub torn, wärioseb puupostid ja nagisewad redelid. Tuul mässib woodiwaiba mu jalgu ja piirab mu käiku.

Me oleme nii kõrgel, et maa mu silmist kaob. Torni jalg lõpeb kaugel udupilwes, mis kui hall meri liigub. Ja mul näib kui jookseksime ühes tuulega edasi ja kiiguksime üles-alla.

Kuid ometi mustab siis peakohal laudpõrand ja selles paistab neljanurgeline auk. Sinna wiib meid redel.

Ma najatun taas wastu nagisewaid ja wäänduwaid käsipuid. Põrandalauad on täis koiauke ja murenenud wihma weest. Torn hõõtsub kui kaselatw kesal edasi-tagasi ja ma tuigun jalgul kui jooonu.

Waatan hirmuga sügawalle alla. Puud paistawad mäejalal kui pajupuhmad ja wesiweski kiwikatus orus on kui sawihunik. Mul tuleb meele kummuli redel all ja mul kaob pääsulootus.

Kõrgele käsipuule tõuseb püsti mu kaaslane. Tuul tõukab puutorni, kuid ta

ei lange. Ta wajub isegi küljeli ja kummardub alla.

Mul on meeletu hirm, hoian tugevasti ta käsa ja kisun teda tagasi alla. Ta ei tule, ta sirutab oma käe wälja ja naeratab; tuul sahib walges särgis.

Tahakkab kõndima käsipuudel, tehes nurgelisi ringe. Käin põrandal temaga kaasa, sest ta weab mind ühes.

Ja siis tõusen ka mina käsipuule — — Ma kaotan hirmust mõistuse, midagi muud ei tunne kui meeletu hirmu. Ma ei saagi aru, et puutorni käsipuul seisan, et tuul torni kui puulatwa hõõtsutab.

Ei märka, kuidas mu jalad kitsal käsipuul püsiwad, kuidas ma tasakalust ei wääru. Tuul wõtub mu waiba ühes ja kannab nurmele: me oleme mõlemad ööriwis.

Ei kesta kaua see kohutaw surmants puutorni naksuwail käsipuul. Hakkame siis jälle laskuma, tõbine naine eel ja mina taga. Olen üleni märg puupostide walgest härmast, raudnaelte pead lõikawad libistusel liha.

Katkenult ja wäsinuina jõuame alla, langenud waip jääb kesale, sest läheme mäeküljelt orgu. Järwe ümber pind on wesihall, wees wirwendawad tähed ja wesitammi mühin kostab kõrwu

Me kaldume teelt ja läheme järwele. Heinamaas on palju wäikseid umbjärwi, kus kaswawad pikad hundinuiad ja rohelist wesiheinad. Maa kõigub jalge all, muutub nii hapraks, et lohku wajub. Ma tean neid salakaldaid — nad on alt hõõned, all on sügaw järw ning õhukene maakamar ei kannu inimesi.

Me kõnnime järwe kõikuwal kaldal, wesi wirwendab sammudest ja kirm-lained jooksewad kaldast eemale. Lainend laienewad kõweraiks lookadeks ja kaowad järwe teisel kaldal.

Mä wajun sagemini rappa, jalad sumawad põlwini mudas. Wahest on mu jalad mõlemad mudas, kuid ma wean end kõhul jälle wälja.

Waatan kohutawat naist enese kõrwal — ta kõnnib lausa wee pinnal, ei waju, ei wääru. Ta ootab mind, kui olen rabas.

Me jõuame wesiweski järwe kaelas. Kuu tuleb pilwe alt wälja ja meie kõwerad warjud liiguwad weski hallil kiwiseinal. Õuel haugub must koer ja jookseb urisedes wärawale. Toas lööb walge

käsi kardina akna eest kõrwale, kuid meid ei nähta. Meie oleme maja warjus ja astume kõrgelt mullawallilt alla.

Kiwimurrult jões wiib madal uks weski hoone. Roostene raudlink kolksub ja kuiwad hinged kärisewad awades. Jahe keldrilõhn lööb wastu ja pimeduses sünnitawad meie nõrgad sammud helke wastukaju. Madal uks läheb meie järele jälle kinni ja niiske ruum lööb ootamata kottpimedaks.

Mu jalad tunnewad külma kiwipõrandat ja käed haarawad kinni mingist märjast kogust. Libedal laudtrepil tõuseme üles ning ma aiman, et oleme wesirattal. Redeline sein tuleb wastu ning kiwimüür läheb kitsamaks.

Me läheme wesiratta wõllil edasi ja pääseme põranda luugist weski. Wäike aken ukse kohal aimab hämarat walgust, ma näen suurt hammasratatst peakohal ning tolmuseid jahukotte nurgas. Halb wõllimääre ja jahutolmu lõhn lööb ninna.

Mu külg puudutab jahukühwilit kastil ning see langeb maha. Järsk kolin jookseb weskiruumist läbi ja kõrwal kambri haugatab öökoer. Koer ei waiki ikka, ta uriseb kuulatades, sest meie sammud erutawad teda.

Me tõuseme puutrepil teisele korrale. Siin seisawad tühjad terakolud, nurgelised kui kummuli pöördud püramiidid.

Kuulen selgesti, kuidas jäme mehehäääl kuskil üriseb. Mees ahwardab meid tappa ja wangida, nimetab meid rõõwlikeks ja suurstab oma julgust. Me tõuseme kõrgemale ja häääl kaob kõrwest.

Kuid herk ja ehmunud öökoer haugub ning üriseb weelgi.

Me jõuame weski kolmandale korrale. Siin käib jäme puuwõll katuse harjal üle ruumi ja tugew raudkepp mäsib end ümber wõlli. Kitsa jalgteede kõrwal seisawad pikad terasalwed, mille kaaned lukustatud tabadega.

Küljekatusel on nurgeline aken — siit ronime wälja. All sumiseb wesitamm ja on näha kiwimurd jões. Järwe kaldal paistawad mu mustad jäljed rabas, neisse on kogunud sinihall wesi. Kollane maantee jookseb mäelt alla, läheb üle weskitammi ja tõuseb järke teisel kaldal märke.

Me ronime üles katuse harjale. On kuulda, kuis üksikud kiwid katuselt alla weerewad ja maha langewad. Majanur-

gale ilmub pikk mees öörõiwis, must kuub õlal ja käes jahipüss.

Kuulen, kuidas ta ahwardab ja wanub. Meie ei pane seda tähele, waid kõnnime edasi. Waatame sisse nõgiste korstnast ja laseme lahtise kiwi musta auku. Alt tuleb üles nõgist tolmu.

Majanurgal tõuseb suurem jutukõmin, sinna ilmub uusi inimesi öörõiwis. Nad waatawad üles ja sosistawad isekeskis. Pikk mees mustas kuues paneb jahipüssi aiale ja wehkleb käega jutustades all. Ma kuulen isegi ta üksikuid sõnu.

Me läheme katuselt alla, läheme sinna, kus seisawad uudishimulikud weskielanikud. Räästas on kollane wesitoru, sellest haarame kinni ja libiseme õuele. Mu kaaslasel on pea ees.

Nägematuina kaowad majanurgalt weskielanikud. Nad on kambri ja waatawad meid aknast. Koer haugub õuel kurjalt ja lõikaw häääl on walus.

Me pöörame maanteele ja läheme märke.

Maanteel tuleb wastu sõiduwanter walge hobusega. Wankril tukub mees küljeli, nähes meid olles enese kõrwal ning ehmub. Mees lõhub hobust piitsaga ja sõidab põrinal edasi; ta hall nägu waatab kaua meid üle pika heinakoti wankri päral.

Musta metsa wiib meid siis tee. Tee on kitsas ja sawiwesi läigib rõõbastes. Hommikupool lööb taewas walgemaks ja on juba suur agu.

Komberdades läheb meie eel wäike mees. Ta õlal on walge komps ja käes kõwer puukepp. Ta läheb lühikeste ja wäsinud sammudega, nõrgad põlwed nõtkuwad sügawalt ja kogu keha õõtsub oma walge kompsuga.

Meie jõuame metsas minejale järele. Mees märkab meie samme ja kuuleb hingetõmbeid. Ta waatab tagasi ja seisab silmapilgu — näol kahwatu surnuilme ning silmis meeletu hirm. Ta rabab soonelise käega halli habet ja hakkab jooksuma. Tolmunud wesisaapad kopsawad munakiwidil ning kepiots lööb wastu kiimjääd rõõbastes.

Kuid meie ei jää mehest maha, meie jookseme ühes temaga. Me oleme ta kannul, maa meie wahel ei suurene. Põgeneja kisendab ohastades, hõiskab abi ja palub meid. Ta ütleb enese olewat kehwa moonamehe, kes läheb täitma

teopäewi. Tal ei ole raha, ei warandust, tal on kaas ainult nädala leib. Ta palub meid halastada, sest temal on kodu sülelaps.

Ta jookseb ja kurk rögiseb, komps õlal lööb vastu küürus selga. Ta jääb hingetuks jooksust ja sammud lühinewad. Ta ei saa paluda, sest hääl muutub arusaamatuks korinaks. Jookseb kähisedes meie eel ia heidab siis walge kompsu õlalt, kott weereb maanteelt kraawi ja sattub sawiwette.

Ma hakkan kõnelema jookstes. Tõendan mehele, et meie teda ei tapa, et ta rahulikult oma teed wõib minna. Meil ei ole temaga tegemist, meie jookseme ainult oma jooksu.

Kuid mu hääl on wõõras ja lõõtsuw. Mees ei usu mu sõnu, ta kiirendab jooksu ja hõiskab taas abi. Ta wanad jalad liiguwad kergelt ja wahe meie wahel hakkab suurenema. Mees kaob juba teekäänul puude taha ja hääl kaob kõrwust. Ta on jookstes pillanud isegi kõwera puukepi.

Meie jookseme siiski edasi. Wõtan üles kepi, mis kuum weel higisest käest. Teekäänule jõudes näen ma põgenejat lamamas kumaras teel. Ta walged silmad waatawad hirmunult üles ja harw habe liigub wärisewal lõualuul. Kurgust tuleb kuuldawale madalate rindade raske rögim.

Me jookseme mehest seismata mööda ja ma wiskan leitud kepi istuja sülle. Kuulen mehe järsku karjatust ja näen teda wajuwat näoli maha.

Meil tuleb vastu uusi jalakäijaid ja me jõuame wäikesse metsakülle. Mael mustawad majad walgustatud akendega, kaewu winn ulatub üle metsa ja külm hommiku tuul käib nurmelt teele. Kerged lumepilwed lahkuwad lagipunktilt ja paistab siniroheline taewas tuikawate tähtiga.

Alles siin toibun ma kokkudes, nähes enese ümber umbmetsa ja kõrwal jookswat naist; alles nüüd mõistan, et pean wabanema tõbisest naisest, kes on mind toonud siia.

Mu meeletu pilk langeb naise walgele käsiwarrele ja nüüd näen, et ma ise hoian ta kätt — — — Ma wabastan käe peaaegu hirmust karjudes ning naine jookseb mu juurest kähku metsa.

Näen weel ta walget kogu puude wahel ja kuulen, kuidas ta ahastades

hulub. Põõsa hallid oksad liiguwad kaua ta järel.

Ma waatan hajameelsena ümber — lai maantee jookseb kahele poole. Mu silmaring on nii lühikene, et enese ümber kõike näen. Kuu kollane walgus wirwendub pilwis ja mu tume wari jalge all on kui lõwi pea — kahar ja lai.

Ma pööran kuule selga ja hakkan käima. Mustad kasekäsnaad waatawad mind kui mehesilmad ja raagus oksis elab tuule õine rammestus. Walge rist kuuse tüwel läigib walgest waigust.

Ma lähen tigidais mõtteis ja kuu paisatab mu selga. Tunnen imelikku soojust eneses, tunnen, et mu selg soojaks läheb ja süda peksma hakkab. Ja mida kauemini lähen, seda kuumemaks läheb selg, seda uimasemaks läheb pea ja silmad wäsiwad waatamisest.

Ma sulen silmad ja katsun pimesi käia. Lai on maantee ning siit ei wäaru ma kõrwale. Suledes silmi näen tõbist naist, kes noaga mu seljanahka lõikab ja pika werise riba peast jalatallani ajab. Ta surub oma wigased küüned mu naha alla ja aitab noaga kaasa. Särisedes tuleb nahk eemale ja see on nii walus, et ma käe oma piinaja vastu üles tõstan ja ta kägistan. Ta sureb mu keha all, kuid ainum silm jääb lahti ja waatab üles. Ta on kui lihatu kondihunik kraawikaldal, nõrgad sõrmed on määrdunud werest.

Ma awan silmad ja näen enese halli moonameest näoli maanteel. Ta käed on laiaili rööbastes ning nägu sawikonaril. Tõukan teda hirwitades ja naeran ta imeliku kehakõweruse üle. Ta lühikesed jalad on kui adra-aherad sisepoole wiltu.

Mu jalg puudutab ta habetunud nägu, kuid see on jääkülm. Ma tõstan ta pea üles, kui ta kael ei paendu. Kogu keha on paindumata kui puuhobune, käed ei waju alla, waid seisawad laiaili. Ta on kui jänese-hirmutis, millel teiwas kuuewarukas ning katkine kaabu pea asemel.

Ma lasen mehe langeda ja jooksen eemale. Mul on uskmatu õudne tundmus, ta raske langemine maantee kaldale ei kao kõrwust. Mehe nägu waatab ikka mulle järele ja ta kõwa põsk on külmal sawikonarikul.

Mind hakkab waewama mu õine weritöö. Mehe jõuetu laps nutab mu

läheduses ja moonaka pidur naine ahas-
tab rasket murest. Ma näen mehe lei-
wakotti maantee kraawis, mis wees li-
guneb, kui täispuhutud põis.

Hakkan käima rutates tulnud rada.
Tuleb meele pea iga wään, iga kään
maanteel. Jõuan alla weski järsust
mäest ja lähen kõrgele weskitammile.
Luuk wesiratta eest on winnatud üles
ja weski käib. Vesi jookseb keerledes
alla ja hammaste kerge lõgin kostab
kojast.

Ruttu kui kiwi jooksen weskitammilt
alla. Awan kiwimurrul ukse ja lähen
keldriruumi. Wesi lööb wesirattalt näkku
ja kõwa mürin hirmutab häkki. Peakohal
kõmab hall laudlagi ja wäriseb
hämbliku tolmunud wõrk. Ma katsun
minna üle wesiratta, kuid wesi wiib
mu jalad ja jäme wõll keerleb ruttu.

Ma lähen tagasi tammile ja tõstan
winna üles. Luuk läheb alla ja wesira-
tas peatub. Pääsen nüüd kergesti üle
ratta ja sattun seiswale wõlwile. Ma
kuulen selgesti, kuidas mehehääl weskiko-
jas kiruwad ja peakohal kopsuwad
põrandal kiired sammud.

Pime on madal ruum põranda all,
pean roomaskilla käima. Sawi kuiwa-
nud tolm ummistub ninasõõrmeis ja
jääb suulakke kinni.

Ma tõstan põrandaluugi ja jõuan
weskikotta. Hammasrattas mu peakohal
hakkab jälle käima ja weski jookseb

wärin läbi. Wäljas kõnelewad mehed
ja tulewad tagasi weskikotta. Ma jook-
sen ruttu üles ja lähen katuse aknast
välja. Keegi ei näe mind, jahukotil
istub mees, kuid tal on selg wäljaspool.

Katuse harjal näen punetawat hom-
mikupäikest. Härmas maa hakkab su-
lama ja muutub mustaks. Lähen jälle
wesitoru mööda alla, mul on pea ees—

Majanurgal tuleb wastu imestanud
mõlder. Ma lähen temast waikides
mööda ja pöördun järwele. Kuulen enese
taga jutukõminat, weski uktsel seisawad
mehed, üleni jahutolmus. Nad naera-
wad ja hõikawad mind, kuid ma lähen
edasi.

Kui peegel on järwe madal pind
mägede wahel. Punased kiwiwaremed
weskimäel seisawad tagurpidi wees ja
hundinui liigub umbjärwes.

Ma ruttan järsule mäele ja jooksen
puutorni poole. Pikk wari mu eel jook-
seb ühes minuga. Mu wari on nii pikk,
et ma ta lõppu ei näe.

Ma ei tea, kuidas puutorni pääsen
ja jälle alla tulen, kuid mäletan, et ma
käsipuudel jooksen. Päike paistab mulle
näkku, selga, põski, ma teen lühikesi
ringe puutorni tipul.

Ja siis jooksen kui põgeneja hinge-
tuna üle nurme alewikku, ronin oma
maja awatud aknast sisse. Langen ruttu
kiwina woodi ja mässin end walgesse
linna, wärisedes kogu kehast.

Jaan ja Jakob.

P. Grünfeldt.

Jaagu Jaan ja Jaagu Jakob
tülitsewad alati . . .
Kui kord Jaan umbrohtu kakub,
Jakob jamab, miks see nii!

Ja kui Jakob mõtleb wahest:
seega ise toime saan —
temagi ei pääse rahest:
rahul pole jälle Jaan!

Üks ta kõik, mis iial teewad,
olgu wanker see wõi saan,
ikka põued wihas keewad,
tülis ikka Jakob, Jaan. . .

See on teada terwel wallal,
terwel kihelkonnalgi,
et on Jakob Jaani kallal
ja et Jaan sööb Jakobi. . .

Igaüks ju teab, näeb,
et nad kange peaga
ja et, kui kõik nõnda jäeb,
see ei lõpe heaga!

Hooletusesse jääb talu,
harimata aiamaa,
põllust saab ju warsti palu,
niidud jääwad niitmata.

Wihm ju katusest lööb läbi,
aknaruudud katki ka,
aga nendel pole häbi
ilmast ilma riielda!

Hirmus! Parata kuid pole —
riius raisku läinud nad;
arusaamist neil ei ole.
ennemini surewad! . . .

*

Just niisama on ka lugu
õnnetumal Eestimaal:
üks ja sama rahwasugu
tülitseb siin igal aal.

Tülitseb siin tühja pärast,
manab nagu meeletu;
täna on täis on kisast, kärast,
päris piinlik kuulda ju.

Wend siin wenna tegu neab,
wenda kirub, wenda sööb,
ja kui eksitust ehk teab,
wenna kohe risti lööb!

Kuhu jäänud wennaweri?
Kuhu jäänud wenna-arm?
Näete, meie elumeri
isegi ju küllalt karm!

Kas peab tõesti Eesti talu
lagunema, langema?
Kas siis tema õnn ja walu
meid ei enam ühenda?

Wennad! Silma ees teil ikka
seisku Jakob Jaaniga:
Kui läeb meie tüli pikka,
on me saatuse sama ka.

Jätke waen ja jätke wiha,
jätke tüli, jätke riid:
Wenna-arm ja wenna-iha
ühendagu meid kui siid!

Kuldne käewõru.

Hispaania kirjanik Gustaw Adolf Becquer.

I.

Naine oli ilus, nii ilus, et pea ringi hakkas käima, kui talle otsa waadata. Ta ilu polnud mitte sellest liigist, kuidas omale kujutleme inglid, siiski walitses siin midagi üliloomulikku. . . midagi fastsineeriwat — sellest wõluwusest, millega warustab wahest kurat ühe wõi teise olewuse, et teda muuta oma maapealseks tööriistaks.

Mees armastas teda. Armastas teda selle armastusega, mis ei tunne ei ohje ega piire. . . armastusega, mis lubab ülimat õnne ja mille tasuks on suurimad piinad, — mis näib olewat õndsus, kuid on taewa poolt tilgutatud armastajatesse mingi süü karistuseks.

Naine oli tujukas — tujukas ja närwlik, nagu kõik naised maa peal.

Mees oli ebausklik — ebausklik ja wapper, nagu kõik tema aja mehed.

Naise nimi oli Maria Antunez.

Mehe nimi Peeter Alfons Orellana.

Mõlemad olid toleedolased, ja mõlemad elasid oma sündimislinnas.

Enam üksikasju neist mõlemast inimesest pole meil teadupärast, kuna imelik lugu, mis neist kõneleb, on juhtunud wäga palju aastaid tagasi.

Mina kui tõe-armastaja kronist ei luuleta juure ainustki sõna, et neid paremini iseloomustada.

II.

Kord leidis mees naise pisarais ja küsis: „Miks nutad sa?“

Naine kuiwatas pisarad, waatas Peetritele tarretanud pilgul otsa ja ohkas — siis puhkes ta uuesti nutma.

Seal astus Peeter ta juure ning wõttis ta käest kinni. Ta tuges küünarnukiga wastu mauristiilis käsipuud, mille tagant Maria alla jõe peale wõttis, ja küsis weel kord: „Miks nutad sa?“

Sügawal nende all lookles Tajo mühades läbi kuristiku, loputades kaljusid, mil seisab kuninglik linn. Lähedate mägede taha kadus päike, õhtuudu woogas üles ja alla kui sinine loor, ja ainult tuule ühetooniline kohin segas sügawat waikust.

„Äraküsi, miks nutan!“ hüüdis Maria „Ära päri! Ma ei oskaks wastata, ka ei saaks sina minust aru. On olemas soowe naise südames — nii salajasi ja warjatuid, et neid ära annab waid waikne ohe. Nii pöörased mõtted sööstawad läbi meie pea, et huul ei tihka neid awaldada! Täitsa arusaamatud iknutused, meie mõistatusliku loomuse saadused, millest pole mehel kõige wähematki ettekujutust. Nii siis, ma palun: ära päri mu nutu põhjusi! Kui neist sulle kõneleksin — sa naeraksid minu wälja.“

Nende sõnade juures lasi ta pea uuesti longu. Mees aga kordas oma palwet ja küsimust.

Lõpuks loobus iludus oma püsiwast waikimisest ja ütles tuhmil, wärisewal hääl el oma armsamale:

„Hüwa, kui sa seda tingimata soowid — see on midagi nii pöörast, et sa kindlasti naerma hakkad! Kuid see olgu mulle ükskõikne — ütlen sulle, kuna sa seda ise tahad.“

Eile olin ma katedraalis, Püha Neitsi pühaks. Ta püstkuju, kuldalusel pealtaltari kohal, hiilgas tuhande küünla walgusel kui leekidemeres. Kõlasid oreli helid, wastu kajades kõigist kiriku soppidest, ja koorilt alustasid preestrid *Salve Regina*.

Palwetasin ja palwetasin, täidetuna wagadest mõtetest. Masinlikult tõstsin seejuures pea ja waatasin altari poole. Ma ei tea, kuidas see juhtus, et mu silmad kohe jäid peatama neitsi kujul — ei, mitte kujul. . . eseme küljes, mida ma warem sugugi tähele pole pannud — eseme küljes, mis nüüd, ilma et wõiksin seda seletada, kõitis kogu mu tähelepanu. . . Ära naera! See ese oli kuldne käewõru, mida kannab Jumalama käe küljes, millel puhkab ta jumalik poeg. . .

Sundisin ennast eemale waatama ja jälle palwetama — wõimata! Tahtmata pöörasid mu silmad jälle tagasi käewõrule. Ta teemantide tuhandes fatsetis peegeldusid altariküünlad, mis tekitas muinasloolise sära. Miljonid punaseid

ja siniseid, rohelisi ja kollaseid tulesä-
demeid tantsisklesid kiwide ümber kui
tuli-aatomite tuulispask, kui tulitontide
meeliwapustaw ringmäng — fastsineer-
rides oma sädeluse ja oma uskmatu
liikuwusega. . .

Lahkusin kirikust ja läksin koju;
kuid mõte käewõru peale ei kadunud mu
meelest. Heitsin magama — kuid uni
põgenes mu eest. Kogu õõ painas mind
see ainus mõte. Lõpuks avajal lange-
sid mu silmad kinni — kuid kas on see
usutaw! isegi unes ilmus mu ette naise-
kogu, kadus, tuli tagasi. . . brünett, ilus
naine, keskandiskuldset, teemandiküllast
ehteasja. . . naine, jah! Sest see pol-
nud mitte Püha Neitsi, see naine, kelle
poole ma palwetan ja kelle ees põlwi-
tan. See oli teine naine, naine kui mina,
kes mulle otsa waatas ja pilkawalt nae-
ratas. . . „Kas näed?“ näis ta küsiwat.
näidates mulle ehet. „Kuidas ta särab!
Kas pole ta kui tähtedest koosnew kee,
mis on kistud suweöö taewa küljest?
Kas näed? Kuid ta ei kuulu sulle, ei
saa iialgi sinu omaks! Küll võid sa
omale teisi muretseda — ilusamaid, wäär-
tuslikumaid isegi, kui see üldse on wõi-
malik. Kuid seda siin — nii fantastilise,
jõobustawa tulega — sarnast ei iialgi,
iialgi!“

Ärksin üles, kuna mind painas
weel sama mõte. Ja weel praegugi pü-
sib minul peas kui hõõguw nael see
kuratlik, mitte eemaldataw mõte, mis
kahtlemata saatana enese poolt pähe
istutatud. — Ja sina, mis ütled sa selle
kohta? . . . Sa waikid ja waikid ja kib-
rutad otsaesist. . . Kas naerad sa minu
hulluse üle?“

Peetri käsi hoidis kramplikult mõõga
pidemest kinni. Siis tõstis ta pead ja
küsis õõnsalt:

„Millisel madonnal on see ehe?“

„Sakramendi Pühal Neitsil!“ ütles
Maria tasa.

„Sakramendi?“ kordas noormees
kohkudes. „Sakramendi Neitsi meie pea-
kirikus?“ Ja ta näojooned kajastasid
silmapilgu ta sisimat, millest näis läbis-
tunud olewat hirmus mõte.

„Ah, miks pole ta kellegi teise ma-
donna päralt!“ jatkas ta kirglikus ärrit-
uses. „Miks ei kannata teda peapiiskop
oma mitra küljes, kuningas oma kroonis
wõi kurat oma küünte wahel! Sinu
jaoks rööwixsin selle ehte — ja maksaks

see kas wõl mu elu ja igawese õnd-
suse! Kuid rööwida Sakramendi Püha
Neitsi käest, kes on meie püha kaitse-
waim — mina . . . mina kui sündinud
toleedolane — wõimata, wõimata!“

„Ei iialgi kuulu ta minule!“ sosistas
Maria hääletult. „Iialgi. . .“

Ja jällegi puhkes ta nutma.

Peeter wahtis üksisilmi alla mööda
woolawasse jõkke. Wahtis üksisilmi
jõkke, mis takistamata edasi ruttas ta
tarretanud silmade ees ja mürisedes
murdus kiwise nurga ja teiste kaljude
wastu, mis kannawad wana kuninga-
linna.

III.

Toleedo katedraal!

Kujutage omale ette hiiglasuurte gra-
niitpalmide metsa, mille ükssteise põi-
munud oksad moodustawad wägewa,
suurepärase wõlwikliku, milles asub
terwe ilm wäljamõeldud ja elu järgi
kujundatud olewusi ning neile gee-
niuse poolt annetatud elu.

Kujutage omale ette walguse ja warju
arusaamatut segadust, milles segune-
wad kooride pimedus ja akende wär-
wilised kiired; kus maadleb kabelite
pilkasusega lampide helk ja kaobki
temasse.

Kujutage omale ette ilma kiwist, pii-
ramatu kui meie usu waim ise, pime
kui ta traditsioonid, mõistatuslik kui ta
mõistujutud. . . Kuid isegi siis pole teil
weel vähematki ettekujutust meie esi-
wanemate uskliku waimustuse püsiwast
mälestusmärgist, mille üle wõisteldes
on puistanud aastasajad oma usu, sin-
tuitsiooni, oma kunstide warandused.

Selle kiriku süles elawad waikus, pü-
halikkus, müstika poeesia ja püha au-
kartus, mis hoiawad ta läwelt eemale
kõik ilmalikud mõtted ja alatud kired.

Nõrgestatud keha kosutab end mä-
gede puhtas õhus; nõrgausuline waim
leiab terwenemise usu atmosfääris.
Kuid nii kõrge ja mõjuw kui katedraal
ka meie silmle ei näi, kunas iganes ka
tema salapärasesse, pühadesse ruumi-
desse ei astutaks: kunagi pole mulje
nii tugew kui neil päiwil, mil ilmuta-
takse ta usulise hiilguse kogu uhkus,
kattuwad tabernaaklid kulla ja ehetega,
altari astmed waipadega, sambad kal-
liste lõuenditega.

Kui põlewad siis tuhat hõbelampi,
puistates wälja walgusjugasid; kui wii-

rukpilwed hõljuwad õhus; kui koori hääled ja orel'i harmooniad ja tornikelade hela wapustawad hoone sügawamast alusmüürist kõige kõrgemate lippudeni, mis näiwad olewat krooni piid: — siis alles tuntakse ja saadakse aru Jumala mõõtmatus majesteedist, mis siin asub, hingestades seda koda oma lehwitusega ja täites oma kõikwägewuse wastuhelgiga. —

Päewal, mil juhtus kirjeldatud lugu Maria ja Peetri wahel, pühitseti parajasti Püha Neitsi hiilgawa oktaawa wiimast päewa.

Kirikupüha oli hiiglahulga usklikke kokku tõmmanud, nüüd aga olid need ju igas suunas lahkunud. Juba olid kabelite je peaaltari tuled kustutatud, juba olid peakiriku wägewad ukсед nagesedes wiimse toledolase järgi kinni wajunud, kuid tumedas kirikuruumis wõis silmata üksikut meest. Ta oli kahwatu — kaame kui hauakuju, mille wastu ta end weidi toetas, oma ärritust nagu eemale sundides. Kõige suurema ettewaatusega hiilis ta edasi ja lähenes altariwõrele ristwõlwis. Siin nägime lambi walgusel ta nägu — see oli Peeter!

Mis oli juhtunud kahe armastaja wahel, et ta lõpuks siiski oli otsustanud mõtet teostada, mille ettekujutuse juures tal juba juuksed püsti olid tõusnud? Seda ei wõinud keegi teada.

Igatahes oli ta siin . . . oli siin, et oma kuritegelikku nõu teostada. Ta leegitsewast pilgust, ta põlwede lõdinast, higist, mis woolas suurte pisaratena üle ta otsaesise, wõis lugeda, mis ta kawates teha . . .

Katedraal oli üksindane, täitsa üksindane ja sügawasse waikusse kastetud.

Ainult siin-seal wõis kuulda segaseid helisid: wist puu pragunemist wõi tuule sahinat wõi — palawiku fantaasia ettekujutust, mis, kui ta kord ärrituses, alati midagi kuuleb ja näeb ja tunneb, mis mitte olemaski ei ole. . . Kuid ei! nüüd ei (ole see tõsiasi; kord lähedal, kord kaugel, kord taga ja kord kõrwal kuulis ta midagi nuuksumise taolist, lohisewate rüüde sahinat, sammude müdinat, mis alalõpmata tulid ja läksid.

Peeter wõttis ennast kokku ja jatkas teed. Ta jõudis wõreni ja astus peakabeli esimesele astmele.

Selles kabelis asuwad kuningate hauad, ja nende kiwikujud seinte ääres,

käsi mõõga pideme küljes, näiwad ööd kui päewad walwalwat pühadust, mille hämaruses nad juba puhkawad terwe igawiku.

„Edasi!“ pomises mees tasa ja pütdis edasi minna, ja ei wõinud. Oli, nagu oleksid ta jalad põranda külge kaswanud. Ta waatas põrandale — ja ta juuksed tõusid hirmuga püsti: kabeli paed olid laiad, mustad hauaplaadid!

Silmapiilgu näis, nagu hoiaks teda wääramatu jõuga kohal kinni mingi külm lihatu käsi. Surewad lambid, mis helkisid pimedas kui sinna kaduwad tähed — tantsisklesid ta silmade ees. Ja tantsisid ka hauakujud ja altaripildid, ja tiirles ta ümber kogu kirik kõigi oma graniit arkaadide ja sammastega, mis olid ehitatud süllakiwidest.

„Edasi!“ hüüdis Peeter uuesti. Astus altari juure, kargas tema peale ja ronis üles Jumalaema kuju alussambani.

Kõik tema ümbrus kihas jubedatest shimäärdest. Igalpool walitses poolwari ja nõrk walguskuma, õudsem weel kui täielik pimedus. Ainult taewakuninganna, keda walgustab nõrgalt kuldne ampel, näis armuline, waikne ja nõrgalt naeratawat, keset kõiki neid jubedusi.

Peagi aga imbus sellest waiksest naeratusest, mis teda algul oli rahustanud, uus hirm, — hirm, sügawam ja kummalisem kui ta seda kunagi warem oli tunnud.

Kuid jällegi kogus ta julgust, sules silmad, et mitte midagi enam näha, sirutas käe kiire, krampliku liigutusega wälja ja kiskus enese kätte kuldse käewõru, kellegi püha peapiiskopi annetuse, — käewõru, mille wäärtus oli terwe warandus!

Nüüd oli ehe ta omandus. Ta krambistanud sõrmed hoidsid teda hoolikalt peos. Nüüd tarwitses ta ainult weel põgeneda, põgeneda ühes ehteasjaga. . . kuid selleks tulid silmad awada . . . ja Peeter ei julenud waadata, Jumalaema kuju näha, kuningate hauakujusid, karniiside kuradikujusi, kapiteelide lohesid, pikki warjusid ja walgusjugasid, mis liikusid kui wägewad walged tondid läbi ruumi, taga wõlwistikus, kust juhuti kajasid iseäralised, hirmsad toonid. . .

Lõpuks awas ta silmad, waatas ringi — ja kole kisa tungis ta huultelt.

Katedraal oli täis staatuid, täis kujukusid, mis olid riietatud pikkadesse, ialgi nähtud rõiwisse; nad olid astunud oma piedestaalidelt ning täitsid nüüd kogu kiriku laialdase ruumi, wahtides talle otsa oma terata silmil.

Pühikud ja nunnad, inglid ja kura did, kloostriwennad ja kodanikud, sõjamehed, aadlidaamid ja paashid tungisid kirjus reas edasi-tagasi wõlwides ja altari ees. Tema jalge ees tselebree risid — marmorist peapiiskopid, keda ta warem oli näinud liikumata lamawat oma puhkepaikades, hauakiwidel istuwate ja põlwitawate kuningate juuresolekul. Samal ajal kihasid läbisegi, nagu ussid suures korjuses — hiiglahulgad

hirmsaid, kohutawaid, shimäärilikke kärnkonne, sisalikke, madusid ja tigusid, loogeldes üle kiwiplaatide, ronides üles mööda pilastrid, kinni haarates baldahhiinidest, rippudes wõlwide küljes.

Kauem ei suutnud Peeter seda kannatada! Ta meelekohad tuksusid hirmsalt. Werine pilw tumestas ta silmad. Weel kord kisendas ta waljusti — see oli üliinimlik, ahastaw kisa, ja mines tuses kukkus ta alla altarile.

Teisel hommikul leidsid ta kiriku teenrid altari eest. Ta hoidis weel kuldset käewõru peos, ja hüüdis, kui nägi teenrit tulewat — kriiskawa naeru saatel:

„Nüüd on ta tema oma, tema oma!“
Õnnetu oli läinud hulluks.

Sügisel.

Ungari kirjanik Andreas Ady.

Sügise keskpäewal — kui raske on neidude poole naerdes pead noogutada! —

Kui raske on sügisööl tähtede säramist silmitseda! —

Aga kui kerge on sügisesel ajal nuuk-sudēs langeda mulla sülle!

Walge tund.

Ungari kirjanik Anna Lesznal.

Ma kõnnin kitsaste kalmuridade wahel, milles kõik wäsinud on rahu leidnud, ja noorte rooside purpuripaiste kuulutab kewadet, mis walgusest sündinud, kewadet, millest pungade kari kad werised, kewadet, mida isegi kiwi ja külm muld tunneb. Wärin käib musta mulla põuest läbi, kui kiirte wi hud ristidele woogawad. . . Nii heledasti ja palawasti hõögub õiteärataja. . .

Oh Issand, anna mulle andeks, et nii õnnelik olen!

Pätsu pulmad.

Saksa kirjanik E. v. Kapherr.

„Baarin, kas oled näinud pätsu pulmi? Ei? Noh, heakene küll. Sa ei ole neid siis näinud, no jah, harwa leidub inimest, kes neid on näinud. Aga mina — mina olen neid näinud. Suure Söödikjärwe ääres oli see. Olin seal oma wenna seltsis kalu pütidmas — tead, see on hea äri. Kui tahtsime oma üti juure minna, siis pidime sinna minema üle kõrge soo, mis aisapuid ja pajuwõsas-tikku täis.

Noh, ühel õhtul, päike tahtis parajasti puulatwade taha pugeda, läksime jälle üht niisugust teed mööda üle soo. Oli soe juulikuu õhtu, täitsa waikne ja selge. Kuna nõndawiisi rändame, kuuleme kaugelt kummalisi hääli, mis nii kõlasid, nagu oleks karjutud, lauldud wõi waljusti tülitsetud. Mis wõis seal olla?

„Need on samojeedid; need karjuwad ja kriiskawad nii, kui laulawad ja lustilikud on.“

„Ei, mitte samojeedid,“ arwab tema. „Need on mustlased.“

„Bratushka — mustlased? Kust pidid need siia tulema?“

Lähemale ja lähemale tulewad hääled. Kisa ja kära, kriiskamine ja kirumine.

„Sina,“ ütlen mina, „need pole kellegi inimesed!“

Jälle jõudsid hääled lähemale. Mitmesugused hääled on need, sügawamad ja kõrgemad. Tasakesi poeme meie edasi ja jõuame lagedale. Gospodin, gospodin — kuus karu seisawad seal, üks ikka teisest suurem, ja mõirgawad ja mõmisewad, puhklewad ja pahandawad, tülitsewad ja annawad üksteisele mööda kõrwu. Ja igakord, kui keegi neist hoobi sai, pomises ta: mlämm, mlämm, mlämm. Me istusime liikumata, julgesime waewalt hingata ja olime rõõmsad, kui metsik salk kadus. Weel kaua aega kajas nende mõmin, kirumine ja tülitsemine meile kõrwu.

Nii, baarin nüüd on aeg magama heita. Sa oled wäsinud, ja homme on meil pikk tee käia.“

Enne tormi.

Ungari kirjanik Ludwig Palágyi.

Mets seisab liikumata sügawas wai-kuses; tuul, tema tujukas türann, uinus magama. Kuid kui sa terawamini silmitsed nõtkuwaid oksid: nad wärisewad salaõuduse kütkes.

Waata, kuidas wäiksed lehed püsima wärisewad; ei metsas walitse iial rahu; igawesti walwab seal wanade tormide mälestusärdus ja tulewate tormide ahastuslik aimdus.

Linn mere all.

Inglise kirjaniku Mar Pemberton'i romaan.

4

„Kui midagi nähakse või kuulda, mis meid täidab õigustatud imestuse ja teatud kartusega, siis tuleb kõige pealt kaaluda, kas on asi loomulik või mitte. Sest on olemas paljud asju taeva ja maa vahel, mida meie kiirelt ei jaks seletada ja mis omelt on lihtsad ja loomulikud. Wana prantslane kõneles palju uneajast, ja nii kummalised kui ta sõnad ta olid, olen weendunud selles, et ta tõtt rääkis! Miks olen selles weendunud, tahate teada saada? Kuna Ruth Forthergill kõneleb samadest asjadest oma päewaraamatust.“

Tõmbasin taskust väikse kaustiku, mis oli juba kaunis määrduud ja ärapiigistatud, nii-palju olin teda juba lugenud, ja peale selle pole merimeeste taskud mitte siidiga woodestatud; lõin koha lahti, kus juttu oli uneajast.

„Siin seisab terve see lugu,“ jatkasin ma, „ja Ruth Forthergill on sellest ise kirjutanud. Kõhe saarele jõudes on ta oma päewaraamatuga algust teinud, kuid et ole midagi üles tähendanud mis sellest ajast saadik tema ja Czerny vahel on juhtunud; mis see võib olla teab ainult Jumal! Ruth ei kaeba kunagi, selles on ta liig uhke! Ta on palju kannatanud ja waewlenud, nagu iga hea naine waewleb ja kannatab, selle jaatus on sõidunud halwa mehoga. Sellest ei kõnele ta küll sõnagi ja omelt võib seda igast reast wälja lugeda. Kõige pealt, ta teab, mis on Edmund Czerny õige elukutse: meriröwli amet! Ta saadab laewad rahnu-tele ja rööwib nad passats.“

Mu kaastlast ei üllatanud see teade kuigi-wõrra; sellest mis nad esimesel döl olid juhtunud nägema, oli ju asi nagu nii selge. Merimehed pole sugugi nii rumalad, nagu seda ehit harilikult arwatakse!

Sellest peale waatamata kuulastid nad pingutatud tähelepanuga iga minu üffikut sõna, isegi Beeter Bligh oli tähelepanelik ja unustas oma piibutoppimise, kuna mina oma kõnet jatkasin:

„Jah muldugi, Edmund Czerny on merirööwel. See kaustik rtsalab ülestähendust, mida lugedes mu veri soontes tardus. Ja teist korda loen ma seda kõit alles siis, kui ta Edmund Czerny ja need seda pealt peawad kuulama, kes Edmund Czerny üle kohut peawad pidama. Etalgu on küsimus weidi teistjugune. Peame selle saare kummalistest asjade kohta selgusele jõudma. Teie ise olete ju kõit kuulnud,

mis meile prantslane une-ja päikseajast teadis pajatada, ja kõit, mis ta meile rääkis, on nii tõsi, kui et on olemas Jumal taewas.“

Ilksti ei laulunud sõnagi.

Beeter Bligh toppis aegamisi oma piipu ja surus ta siis hambusse.

Seal ülewäl, kahetuhande jala kõrgusel üle mere walitises nii sügaw rahu, et isegi nõõp-nõela lütkumine oleks kõrwu kostnud.

„Msi on nagu mõni muinasjutt,“ ütlesin aegamisi, „ja omelt on ta õige, sest Ruth Forthergill on ta üles kirjutanud. Loen kõit ette sõnasõnalt, mis ta kirjutab.“

Beeter Bligh ütles ainult kord waljusti „Ah!“ siis süütas ta tuletiku wastu saapatalla.

Seth Barter istus kui laps, kes ajab suu ja silmad a mult, kui tall wanaema westab lohest ja merimadust.

Dollyh Benn aga istus mu jalgade sees nagu ustarw koer ja ei pööranud pilkugi mu pealt.

Õttsin wastawa koha päewaraamatust üles kus juttu oli uneajast, ja algasin luge-nisega:

„Neljateistkümnendal augustil, kolm nädalat pärast meie saabumist saarele — äratas minn hommikul äkki unest äge kellahela. Wana neegrinaine — ta nimi on Oma Meg — tuli hingetult mu tuppa ja ütles, et pean kõhe üles tõusma. Pärast seda, kui ta mulle riietumisel abiks oli olnud, tuli mu mees ja ütles naerdes, et peame kõhe jahtlaewale asuma. See ootamatu ümberkolimine allatas mind ja wi-hastas mind ka weidi, kui meid meie paat jahtlaewale oli wiinud, nägin ma, et juba kõit wälged inimesed merel ja kiirelt põhjapoolse rahnu juure tüürwad. Edmund seletas mulle, et sel jumalikul saarel on korrapäraseid häda-ohu-ajad, mille kestes wõimata on saarel elada, ja et see wahel mitu nädalat kestab, enne kui sinna jälle tagasi võib minna.“

Beatusin, lõin paar lehetülge ebast ja ütlesin:

„Nagu näete, on see kirjutatud 14. augustil, kui ta weel ei teadnud, mida tähendawad need korrapäraseid „hädaohu-ajad“. Siljem, 21. septembril, räägib ta weel selgemini. Ta kirjutab nimelt:

„Siin on nimelt olemas wäga isäralik koht, mille nimel on merealune linn. Ta on ehitatud saare elanikkude jaoks, kes ei wõi uneajaks ära sõita. Ka mina pean seal elama, kui mu mees Euroopasse sõidab. Palusin teda, et ta

minu enesega ühes wõtaks, kuid ta pole sellega sugugi nõus. Isegi kõige tühisema palwe mittemõistmisega wõib naisele meele tuletada, et ta oma wabaduse on kaotanud.

13. novembril palusin ma Edmundit uuesti, et ta minu Londoni kaasa wõtaks. Ta polnud jällegi nõus ja ütles, et selleks olemas olla tähtsad põhjused. Mehed wõtawad wahel tooni omaks, mida neile ükski naine hiljem anebeks ei saa anda. Mu mehel oli täna hommikul fäärane toon.

12. detsember. Tean Edmundi saladust ja ka tema teab, et ma seda tean! Kellele sellest rääkida, kellele usaldada? Tuulele, laintele? Kust wõtata jõu, kust ammutata julguse? Siis algu ei suuda ma mõelda, ei osta otjust teha. —

25. detsembril. Jõulud! Ja omelt olen üksi. Täna aasta eest. — Kuid mis altab see mulle, kui mõlten oma õnne peale aasta eest? Olen praegu wang merealuses türmis ja wihased lained peksawad wahetpidamata wastu mu afnaid, nagu tahaksid nad alalõpmata korrata: Ei ialgi enam — ei ialgi enam. — Dõsel, kui seda lubab mõõn, awan wahel afna ja usaldan tuulte kätte wäikse teate kodumaale. Kas jõuab ta päralt? Ja kes kuuleb seda? W. st keegi!

1. jaanuaril. Mu mees on tagasi jõudnud ühelt oma saagikäigult. Nüüd läheb ta Euroopasse, nagu ta ütles, minu huwides. Wõib olla, lootab ta nüüd teate laialt, ma olla surunud? Usun, ta wõib sellega hakkama saada.

8. jaanuaril. Nüüd on uneaeg juba üheksa nädalat kestnud. Näagitakse, et maapinnast tõusta mürgised aurud, mis õhus heljuwad kui raske udu. Millest need aurud tekivad, ei tea keegi. Üks ütles, neid hingawad wälja suured tammepuud, mis kaSwawad madaliku soopinnast; teine arwab, loigud ja rabad mägede wahel, milles webelewad lõpnud loomade raiped — olla selle õhurikkumise põhjusel. Tõstati on, et kes jääb nneajaks saarele — uinub, millest ta mitte warem ei ärka, kui mürgised udupilwed on hahtunud. See olla wäga isääralik, hirmuäratav uni. Mõni ei ärka sugugi enam üles, mõni aga hullumeelsena! Minult neegritele ei tee see udu mitte midagi. Imelik on ta, et need aurud ootamata ja äkki tulewad. Niipea kui midagi on märgata, helistatakse hädafellla ja hoitatakse seega kõiki saare elanikke.

15. jaanuaril. Täna tulime jälle saarele tagasi. Kui ahned ja naljakad on omelt inimesed! Usun; tädi Rachel on oma eluga täitsa rahul ja elab õnnelikult sel saarel. Ta armastab kas wõid Edmundit. „Tema on mu elulaewa ankur“, ütles ta harilikult, ja linna mere all nimetab ta „geniaalse noormehe romantilisest

uneikmaks“. Edasi seletab ta tihstilugu: „Kenssaarel ei saa ma wähemalt oma raha pillata“. Tädi Rachel on kogu oma eluaeg olnud ahne ja ihmus.

2. weebuaril. Täna hommikul oli Edmundil minuga pikem läbirääkimine. Tahame wahetorra selgeks teha, ütles ta. Nagu poleks juba ammugi meie wahetord selge. Ta oli wäga sõbralik ja armastuswäärne, jah, näis isegi, nagu armastaks ta mind jälle. Hirmuga mõtlesin ma, mis siis küll sündima peaks, kui ma teda suudlema pean? Mifs? Wõib olla seepärast, et ma ta saladust tean ja were wastu wastikust tunnen.

9. weebuaril. Oleme jälle saarel, ja lõunapäike kõrwetab meid oma tuliste kiirtega. Mis ma wiimse päewa jooksul olen kannatanud, sellest ei saa wiist kunagi keegi teada. Igatahes on parem, kui Edmund Czerny määratleb, kui et ta mängib armunud rüütli osa. Nüüd on meie wahetord igatahes täitsa selge.

3. märtsil. Kui Jasper Beggise tõesti mõttesse peaks tulema, et ta mu siin üles otsib, kuidas wõtaks ta siis saarel wastu? Ja kuidas wõiks ta mind aidata? Ma ei tea seda ja omelt soowin ma kogu oma naiseliku hingega, et ta tuleks, ja nimelt õige pea!

4. aprillil. Jälle paar päewa on kestnud uneaeg. Wahetajal sattus mingi laew rahnuude wahel ja hukkus, kuid meeskond pääses weel õnnelikult saarele. Mõõdunud ööl oli ilus kuuwalge ja ma wõisin neid meht oma afnast näha. Üksteise järgi langeid nad metsaserwal maha — niipea kui surmaw udu neid oli puudutanud. Nad lamafid üksteise kõrwal ja magafid; selgel kuuwalgel oleks wõinud neid lugebagi. Nagu mahamatmata surnud reas ja segiläbi. Sulesin filmad, et neid mitte näha, kuid kohutaw piit ei taha mu filmi eest kaduda; kogu õõ ei suutnud ma oma filmi suleda.

Õdin kaustiku kofku ja waatasin oma kaastastele otsa.

Beeter Blighi piip oli kustunud, ilma et ta seda tähele oleks pannud.

Dolly Wenn pikutas ikka weel mu jalgade ees.

Seth Barter aga polnud mitte ühe liigutusega sellest ajast jaadit hakkama saanud, kus ma lugema hakkasin.

Jutustus oli neid wallanud, nagu lõwi oma saagi. Ja kes wõis selle üle imestust tunda? Kas see polnud ehk näpunäide, kuidas ka meie saatus wõib wälja kujuneda?

„Beeter“, ütlesin tüüi aja pärast. „Teie olete nüüd kuulsud Ruth Forthergilli loost ja teate seega sama palju, kui mina. Ütelge oma arwamisi“.

Tüürimees toppis põldaga tubakat piipu ja vastas kaheldes:

„Mul ei wõi teist armamist olla, kapten, kui see, mis meile oleks soowitanud iga mõislik inimene. See saar on tõsine hädaohutude kolle, ja meie peame siit lahkuma — mida warem, seda parem! Mis meie heast laewast on jäänud, ei tea keegi, peale armja Jumala. Pea-aegu tahaksin kihla wedada, et temaga mõni õnnetus on juhtunud. Mis wiiwitaks muidu mister Jacob? Meie teame kõik, ta pole mees, kes paneb laisalt käed kokku, kui tema kaaslasted hädaohus wiibivad! Kui ta aga seegipärast ei tule, siis on see tõenduselks, et ta õnnetuse ohwriks on langenud ja et ta tulla ei saa, mis on alati kõige parem wabandus, nagu mu isa ütles. Pärast pikemat mõtlemist teeksin ettepaneku, teda mitte enam oodata, waid siit kohalt lahkuda ilma temata.“

„Ja kuiwalt läbi wee, nagu Õnnistegija Geneetsaareti järwel, eks?“ urises laewapui-sepp Seth Barker.

„Kui meil paati ei ole, ei saa meie ka lahkuda“, noogutas Dolly Benn. „Ja kui mister Jacob homme päralt jõuab?“

„Küsimus seisab waid selles, kas meie paastule weel homsent suudame wastu panna“, lausus Beeter Bligh ja raputas pead. „Sest tänane lõunajõök oli kaunis wilets.“

Tektis waihus.

Lõpuks lausufin mina,

„Kui Dolly Benn kuulis eile ööse kellahela, siis wõis see ainult tormikell olla, mis Ruth Fortbergilli ülestähenduste järgi tähendab udude algust. Siit ei tohi meie alla saarele minna, see oleks meie surm, nagu seda kirjutab Ruth Fortbergill. Ja siia neisse õhulistesse kõrgustesse ei wõi meie ka mitte jääda, sest siin peal-sime nälga surema. Kas teab keegi weel mõnda kolmandat teed, mis meile abi wõiks tuua, siis lasku käia, wõtan iga ettepaneku tänuga wastu. Tõsiasi on, et meil on kõwa pähkel pureda!“

Kõik kolm wahtisid mulle imestanult otsa, wastata ei osanud ükski.

Uun, meil neljal olid ühel ajal umbes ühesugused mõtted, mis sõnades awaldatult oleksid kõlanud:

„Kui meid õunatäht kõige lähemal ajal ei päästa, siis ei huwita see wist peagt enam nelja meest ta meeskonnast!“

11.

Surmatwab udud.

Päike paistis palawalt maha ja ükski tuulegiil ei mahendanud kõrwetawat kuumust.

Tõmbusime tagasi ettelummardunud kalsu-kühmu warju ja waatlesime tundidekaupa wai-kides horisonti.

Minult paar korda küüsimine wastastikku, mis Clair de Lune tagasi pole tulnud ja mis meie õunatäht ei tule.

Mis prantslane taqasitulefuga wiitwitas, sellest sain ma pärast Dolly teadet ühikasti aru; seda arusaamatum oli aga laewa kadumine.

Üks kahest, ta ei saanud meile enam appi tulla wõi aga oli mister Jacob minu käsu-defi wõõriti aru saanud.

Ma ei teadnud, mis mõelda; igatahes oli üks asi kindel, et meie ükskõik kas walitseb saarel päikse- wõi uneaeg, kadunud olime, kui meile keegi ruttu appi ei tõtta.

„Kui lollakas prantslane tõendab, et praegu on uneaeg, siis ma game omelt weidi“, urises Beeter Bligh umbes kella kolme paiku õhtu-poolikul, „kuigi weel ükski unest ennast täis pole sõnunud ja mina parema meelega praegu mõnda olnaküpsist õgiksin, mil isegi küüslauku peal ei tarwitseks olla“, lisas ta juure.

Ülejäanud naersid nende sõnade üle, ja Seth Barker omapoolt täendas seda nalja; mina aga ei naernud mitte ja ei lausunud ka sõnagi; kõige enam oli mul kahju wäitsest Dollyst, kuigi see oma saatust kui mees kandis.

„Dolly“, küüpsin ma, „kas olete näljane?“

Ja noormees — kuigi küsimus oli kaunis lapsik, sest juba eilsest jaadik paastusime lõik — naeris waljusti, et mitte kaestunnet ära-tada ja wastas:

„Näägitahe, herra kapten, et paastumine olla terwisele kasuks, wähemalt kõneleb nii meie õpetaja kirikus. Niimoodi saame weel lõik pühikuteks, ja kuna mister Beeter paastumist kõige paremini toimetab, saab temast wist taewaraitis peapühadus.“

Kuid Beeter Blighile ei meeldinud see nali, ta oli selleks liig näljane, et naerda, ja see-pärast pööris ta wihafelt wäikse Dolly poole:

„Ei tohita kedagi pilgata. Mu elukutses on merisõit ja mitte paastumine, ja parema meelega sõidan ma täie kõhuga põrgu, kui et lähen tühja kõhuga paradisi.“

„Kas meie siit pääseme põrgu wõi paradisi“, sõnus Seth Barker uriseses, „kindel on, et meie sinna lähme tühja kõhuga. Wabandage, herra kapten, see pole et etcheide, aga ka kaebus, kuid kahju on siiski, et meie siin peame tõdunema.“

Olin sama armamises ja olin tahtnud parajasti seda awaldada, nägin aga, et ka Beeter Bligh sama waadet jagab ning andsin talle wõimaluse esimesena kõneleeda. Ja ta ütles kahlemata:

„Kas uneaeg wõi mitte, kas udu wõi mitte, arwan, peaksite alla minema. Jääme meie siia, siis wõlgnewad meile selle teene eest tänu raisakullid, läheme aga alla, siis pää'eme ehk weel kuidagimoodi. Oleks soowitam, et meie allaminefuga mitte palju ei wiimitalts, sest wastasel korral ei wea meid meie koiwad ehk enam alla. Olen praegu juba nilmõrra tühi, et wõltsin igal ajal suure trummi osa etendada Shoti kaardimäe-kooris. Kes ei usu, koputagu wastu watsfa“.

„Selle muusika wastu ei tunne meie uudis-himu“, segasid end weidi pahaselt ta setka. „Alla aga läheme igal juhtumusel, Peeter. Wõi arwate Teie, et ma siin tahan nalga surra kui rott lõpsus? Dotame ainult, kunni hakkab hämaridama, siis läheme alla“.

See jutt meeldis kõigile, ja Dolly Benn päris kõigi nimel:

„Teie ei lähe ometi üksi alla, herra?“

„Kindlasti teen seda, Dolly“, wastasid mita, „ja niipea kui alla olen jõudnud, tulen ma kohe jälle üles. Mitu pärast olge mureta. Olen ju nii mõnegi udu üle elanud, palju tihedamaid ja hädaohtlikumaid uduisid näinud, kui see seal all, ja ikka tuln ma terve nahaga tagasi. Kui all mingi hädaoht waritseb, siis näeb seda ka üksik inimene, liitati, see oleks otsekohtene kuritegu, kui riskeeritakse otsekoht neija inimeluga puhul, kus täidab otstarwet üksainuski; ei unusta ma, et teie nälgas olete, ja leian ma all mõne praetud hane, siis, kinnitan Teile pühalikult, saab sellest ühe koiwa Peeter omale!“

Nende sõnadega tõusid kõik kolm püsti; Peeter Bligh aga pani, nagu see laemal kombeks on, käed Jtaalia moosi ristamisi ja wandus pühalikult, et nad mulle kas heas wõi kurjas olukorras — igale poole mõtlewad järgneda, isegi pürgupõhja, kui see tarwilik peaks olema.

Seth Barker kordas wannet sama kindlasti ja otustawalt ning wäike Dolly Benn oleks peaaegu nutma hakanud, kui meie ta siia maha oleksime jätanud. Lõik aega lasin end paluda, kuid lõpuks andsin ma järgi, ja nüüd otustasime, et läheme kõik alle, niipea kui hakkab hämaridama.

„Teie olete seda tahtnud, poisid!“ ütlesin ma weidi pehmelt, sest nende ustawus oli mind tõsiselt liigutanud. „Ja kuna meie oma otusesel selgusel oleme jõudnud, palun ma Peeter Blighilt piibutäie tubakat, sest mu tagawara on juba lõppenud. Ja täna õhjel tahame meie lõunat süüa, ükskõik, kas walitseb udu wõi mitte. Kas pole nii, Peeter?“

„Jah, kapten, nii see on! Ja kui ka terve aastat Bondoni udu meie teed takistaks, küllap

meie juba omale rajame tee. Jätsand aidau meid neil rasketel tundidel!“

„Namen!“ ütlesid kõik ja löid risti ette.

Pärast seda lamastime umbes poolteist tundi kergeks unes kõrwetama palawuse käes, kunni meid Dolly umbes kella 5 paiku äratas, sest ta oli wäikest suitsupilwe põhjapoolisel horisondil tähele pannud. See oli aurik, ja filmapilgu põksus meie süda tormiliselt, — kuid ainult filmapilgu.

Suits kadus, ja laewa ennaft polnud meie kauge wäheama pärast sugugi näha saanud.

Lõunatäht ta wist küll ei olnud.

Kella kuueni, nii ma oletan, ei wahetanud meie omawahel wist kahtelümmeetti sõna.

Dotasime ainult, kui wäsinud inimesed, keda ootab suur, raske ülesanne ja kes ära ei jõua oodata, mis ajaga peale hakata.

Ja kui päike merde wajus ning meie tundsin karastawa õhtu tuule mahedust oma põskesid paitawat, kargasime meie üles ja seletasime üksmeelselt, et waja on teele asuda.

„Ehast, poisid!“ kirusitasin ma mehi. „Enne weel kui tund on möödunud, saame meie teada, kas weel on inimesi saarel wõi mitte. Mitu korda meid tappa ei saa ja wägiwaldne surm on ikka parem, kui igaw, pikalbane, waewarikas nälgasurm. Ehast siis ja pidage suud-silmad ammuli!“

Peaagu oleks mu sõbrad mind elada lasknud; rõõmsalt ja lustilikult hakkasime alla ronima.

Nälg on juht, kellesarnast teist ei leita, ta annab enam julgust, kui ükski wõljawaade mõne teise tasu peale, eriti ka weel siis, kui temaga on ühenduses äge janu.

Hädaohtlikud rahnud ja kuristikud, mis meid muidu peatama oleksid sundinud, näisid meile nüüd tasane tee olewat ja enne weel, kui kui meie asjast dieti aru saime, olime juba wana prantselase kottapesasse jõudnud. Kuid ka siin ei jäänud meie seisma. Waigistasime ainult oma põletawat janu jaheda weejoa juures, mis purskas kusagilt kaljube wahelt, ja see joot andis meile säärase hulljulguse ja jõu, nii et meie ilma jututa kas wõi saja inimesega külli oleksime wõinud sattuda, waatamata selle peale, et olime kõigest neijateti.

Umbes kolmsada jalga üle aia, milles asus Ruth Forthergilli maja, jõudsim meie awarale mäeseljale, kust alla orgu wiis tuntud jalgrada.

Siin seisatasime, sest alles siit wõisime pilgu saare sissimale heita, ja enne kui meie weel sügawamale alla lastusime, tahsime meie weidi ringi waadata.

Kuumawõõ mail kestab õhtune hämarus ainult lühikest aega; waewalt on päike filmapiirilt kadunud, kui juba lähed pimedaks.

Kuid kuu andis selleks walgust küllalt, et meie üht wõi teist tähele wõisime panna.

Meie jälgade ees seisis mets, milles rööw-
lid kuus päewa tagasi meie peale klaperjahi
toime olid pannud; ebasi nägime sügawat orgu,
mis oli nii wäikne ja õudne, nagu poleks seal
iialgi inimesed asunud.

Ja mis oli kõige kummalisem, polnud näha
kõige wähemasti märki nii rumalalt ja kohuta-
walt kirjeldatud uduft.

Küll lehwis kerge, sinkjas wing üle oru ja
mulle näis ka, nagu oleks hingaamine weidi
raskem kui harilikult; kuid see wõis ka kergesti
nälgimise ja wäsimuse tagajärg olla, ja olin
weendunud, et kogu see uueaeg midagi muud
pole, kui muinasjutu, rumal wäljamõeldus.

Ja ka mu kaaslasted olid samal arwamisel.
„Mina ei näe uduft mitte mõhtugi“, urises
Peeter Bligh, „ja olime tõesti wäga rumalad,
et sega loba ülewal uskusime, millega hirmu-
tataks ainult naist ja lasti“.

Kuid wäike Dolly, kel olid kõige paremad
filmad meie seas, raputas järelemõttikult pead
ja arwas:

„On ju wõimalik, et lugu uduft on rumal
lori, kindel aga on, et ma ei näe majades
ainustki inimest ega ühtegi tulb. Kus asuvad
kõik inimesed ja mispärast on kõik nii piltane?“

Nagu tahaks ta selle küsimuse peale wastata,
hüübis Seth Barker äkki:

„Meri põleb! Meri on põlema süüdatud!“

Põõrsime kõik asutatud surma poole, s. o.
põhjapoolesse shti ja Peeter Bligh lõi risi
ette, kuna ta seejuures lausis:

„Põleb tõesti! Kes on warem näinud jään-
rafi imet?“

Raljuranrikul hellis wähemalt sadamiistüm-
med kunni katkjada särawat, kiikiwat punkti,
nagu põleksid seal wäikesed laternad, ja meri
ise osutas nii tugewad hellimist ja sädelemist,
nagu oleks ta koos seisnud sulanud rauast,
millest walutojas on wõetud wiimne kui kübe
liisaaineid.

Ja kui meri end liigutas ja õõtsutas sula-
metalli walguses ning kujutas hiilgusohtrakt
lainte ja woogude igawest mängu, andis ta
meile sellega nii kohutawalt ilusa ja hirmuärat-
awalt ülewa waatemängu, et meil filmapil-
guks kõigil hing rindu kinni jäi ja meie sõnagi
ei osanud lausuda.

Õrpuks olin niipalju julgust kogunud, et
ütlelda sõandasin:

„Meri on walgustatud. Pole kahluft, et
elataks tema põhjus ja et lampide walgus
tungib läbi wee tiheduse. Wõiks arvata, et see
on ainult unenägu. Ja ometi oleme meie kõik
ärtwel, poisid, et ole, ja näeme iseenele filma-

dega imet, millesse meie ei usuks, kui meie
sebasama loekime raamatust?“

„Tajah“, oli Peeter Bligh nõus. „Ja waa-
dake ainult! Näen seal nüüd inimest, kes käi-
wad kairust siie ja wälja, nagu oleks see
nende maja. See on midagi häirmsat, kapten,
ja mõistus jääb mul peaaegu seisma, kui seda
kõik näen“.

Teised ei lausunud sõnagi.

Seisime, nagu oleksime imestuse pärast kiwis-
tunud, sellesarnast ei saa meie wist iialgi enam
näha, ja kui künnaksime ka kas wõi sada aastat
laewakiiiluga merd.

Seega oli siis tõsi, mis Ruth Forthbergilt
oma päwaraamatuse oli kirjutanud:

Surmaingel oli oma tiivad sirutanud üle
saare, ja et end kaitsta hädaohu eest, olid ini-
mesed põgenenud mere alla!

Kuid meie — kuhu wõisime meie põgeneda?

„Peeter“, ütlesin ma kiirelt, sest tahtsin
oma mehi wabaštada hämmastuse kütöwest,
„kas olete unustanud, et tahtsime omale midagi
sõõgipoolist muretseda?“

„Jah, olen, kapten“, wastas Peeter, „olen
koguni unustanud, et üleühtse näijas olen“.

„Kuna minul juba nälja pärast pea ringi
hakkab käima“, ütles Dolly Benn juure ja ütles
wäriks käega üle otsaesse.

Waene pois hakkas juba udu mõju tundma,
mille üle meie weel paar minutit tagasi lüh-
salk olime naernud, ja mu süda tõmbus koo-
male, kui waatastin ta ilka lahwatumaks muu-
tumasse näkku.

Weelgi enam hirmustin ma, kui nägin, et ka
Seth Barker raskelt hingas ja lõpuks äikes,
et tarwis olla alla orgu minna, ehk on seal
õht parem.

„Loodan sebasama“, olin koge nõus ja hak-
kasin oru poole minnema.

Nii ruttu, kui seda igawes lubas meie kaha-
new jõud, ruttasime meie mõõda loollemat teed
metša, kus meid kunagi oli tabanud ekmome
hädaoht.

Kuid hõbedane hell oli kirjeldamata ilus,
kui ta tungis läbi õrnkerge sinkja liniku, mis
heljus maa kohal!

Weel iialgi elus, ei piltidel ega ka näite-
lawal polnud ma näinud nii jumaliku maas-
tikku, kui oli see hääletu, meie ees seisew mets,
mille wäikus oli nii mõistatuslik ja meile ki-
gile sofištats kõige hirmsamaid saladusi. —

See hääletus mõjus nii hirmuäratawalt,
et meist ükski silpigi ei julenud lausuda, meil
oli sõna tõttes mõttes hirm, äksteisele oma
mõtteid awalbada!

Ja kui pärast kaunis pillka wahaega Pee-
ter Bligh juttu alustas, hirmustime meie kõik,

ni kummalise ja waimufarnafelt kostis meie kõrwa tema hääl.

„Waadake sinna kapten,“ ähtis ta karedalt, „sinna, paremale poole — sinna puude alla. — Mis see on? — Kas on need elawad wõi surnud? Wõi on see ainult mu meelte pettus?“

Seisatasime ja wahtisime imestanult Peeter Blighi poolt osutatud suunas.

Nastafadafid wanade punhliglaste labwad moodustafid meie peade kohal kui kõrge, halla wõlwi, ja just seepärast walitses kohal, kus meie asustame — suurem pimedus, kui mujal.

Wäiksel wäljajel, umbes wiisteist-katsküm- mend sammu meist eemal, seisis see, mida Peeter Bligh oli näinud, ja kui meie ka sellest aru saime, waarusime meie hirmunult tagasi ja ei julenud enam üksteisele otsagi waadata.

Maas lamafid kolm meest, kes näisid magawat.

Ühe mehe nägu paistis selgesti filma, sest ta lamas seilit ja kuu walgus langes talle otsekohse näkku. Käed ruskatesse tõmmunud, mõlemad põlwed kõrgele tõmmatud, filmad kee- lesid metsikult koobastes, nagu waewafid teha kõige kohutawamad jampsimishood, millest wõ- mata on wabaneda!

Teine mees lamas näoga wastu maad ja ta teha oli kramplikult kokku kistud, nagu ole- fid ta kehaliikmed hitglawõitlust pidanud.

Kolmas neist lamas loomulikult ja rahu- likus asendis. See oli nähtawasti juba surnud.

Raua seisime meie liikumata oma kohal ja waatlesime neid, sest üks, kelle filmad olid awa- tud, kisendas aegajalt unes pööraselt, kuna teine nagu palawikus — jampsijuttu hakkas sonima, kusjuures sõnad suust otsekui purstafid.

Ta kõneles Hispaania keelt, ja seda keelt ma ei oska, kuid ma ei pruugi seda osata.

Sõnad ise, kriiskaw, hirmuärataw löla, teha- liigete kramplit tufsumine — kõik lasti koha aru saada, et mõlemad praegu peawad oma surmawõitlust.

Pidin enese kõrwaile pöörma, et rääkida, sest niikaua kui nägin neid mehi, oli mu kõri kui kokku sõlmitud, nii et ma silpigi suust ei saanud.

„Need magawad,“ ütlesin lõpuks, „ja po- leks wiist hea, kui neid äratama lähetsime, kui miis Ruthi tött on rääkinud. Üheme silit mi- nema, poisid, sest meil on rutt ja wähe aega.“

Peeter Bligh tammus mul kannul ja pah- weldas igasugu wõimatut juttu, mida ta isegi

mitte ei teinud, kui ta liig sügawale klaasi- põhja oli waadanud.

Nad magawad — muidugi magawad nad,“ urises ta. „Ja mis sünnib siis, kui nad üles ärkawad? Nad satuwad kas hullu- matja wõi kuus jalga mulla alla. Imelik! Üksford läksin ma jala neliküm- mend penikoor- mat, et Cardiffi laadal tantfida, ja isegi seal ei tantsinud ma nit kui praegu tantsin. Kel pole wiina see joogu wett, sest, Jumala pä- rast, ma talle liha ei anna, sööfin ise ära, kui mul teda aga oleks!“

Nii lobises ta segiläbi ja ükski ei wasta- nud ta sõnade peale.

Saarasin wäike Dolly läe alt kinni, sest ta oli juba wäga nõrgaks läinud, ja ma kart- sin, et ta mõne sammu järgi maha wõiks kukkuda.

Seth Barker, kes edasi tammus kirikutorni juunas, tungis läbi wedela ja paksu kui ele- want, ja see ei kestnud wiiski minutit, kui me ju metsast wälja olime jõudnud, Ruthi Fortbergilli maja ette.

Esimesel filmapilgul ehmusime meie ja pörstasime tagasi, sest atawarawa ees lamafid maas wiis noort tütarlast ja magafid, kuid juba järgmisel filmapilgul hingasime meie ker- gendatult.

Need tütarlapsed olid pärismaalased ja magafid küll ka, kuid igatahes oli nende uni kerge ja rahulik, sest nad hingafid ühtlaselt ja rahulikult, kuna nende nägude lõbus naeratus tõendas, et ka nende unenäod pole kolebad.

„Waadelge neid korraks, Dolly,“ trööstisin ma waest poissti, kuitgi mulle iga sõna waewa tekitas, nagu oleks see noahoop, „waadelge neid wiit tütarlast, kui rahulikult ja ilusti nad magawad, puhtalt, nagu lamafid nad oma noobites! Kui nemadki nii kannatawad nee- tud udu, siis wõime ju ka meie sama asjaga hakkama saada, sest meie oleme tugewad mehed, seda karastanud elu meredel. Edasi, mu poeg, koha oleme warjul!“

Ma ei uskunud loomulikult isegi mitte, mis rääkisin, ja wäike Dolly uskus seda weelgi wähem.

Kuid ta oleks lastnud enese ennemini nel- jaks kistuda, kui et ta kaebama ja meelt heitma oleks hakanud.

Ja ka nüüd ei mõtelnud ta iseenese peale, waid ainult minu peale.

(Järgneb.)

Hindmõistatus

Nr. 4 (46).

Kas sa tead, kes seal juttu a'ab,
Wastu tuleb, waljust teretab;
Laulab wahest lahke neiuna —
Nii et kenast kõlab mets ja maa.
Tahab teda oma kaissu saada,
Petetult wõid temast ilma jääda;
Nägemata kaob su eest ta ära,
Tundmataks jääb tema silma sära!

Lahendused tulewad saata allpool väljalõigatawa lehe peal „Romaani“ talitusele. Lahendajate nimed awaldatakse „Romaan“ nr. 7.

Õigete lahenduste saatjate wahel loositakse wälja 1 nikkel kohwikann.
„Romaani“ talitus.

Hindmõistatuse lahendus

Nr. 1 (42)

on järgmine: kõige enne tuli üles politsei (-kordnik) ja tegi protokoll, et ma tänawa ära olin lõhkunud.

Õigeld seletusi saatsid:

Talinnast: Artur Allun, Mäe Arno,
Eduard Arukäe, Willem Bode, Maria
Batbschkoff, August Betlem, Eduard

Dichig, Johannes Einmets, Oskar Erne-
saks, Erna Emmar, W. Gerland, Leonid
Grigorjew, Maurus Heinmann, Lolo
Juus, Bruno Ilwes, A. Kallas, Johannes
Kwell, H. Kruno, A. Kull, A. Klaos,

„Romaani“ talitusele — Tallinn, Müüriwahe tän. 16, uks B. (Postk. 199).

Hindmõistatuse nr. 4 (46) lahendus on järgmine:

Lahendaja nimi ja täielik aadress: _____

A. A. Kuusk, Frieda Kuiv, Hans Karell, E. Kalmann, O. Kikajon, R. Kuusik, Theodor Koort, I. Kappe, J. Keerd, A. Kuisk, Ilse Kuisk, Walter Lundmann, Armas Luige, Salme Leemet, Loorberg, I. Laas, Leontine Linde, Julius Lepson, Hugo Miller, Alma Mägi, R. Miedeberg, Martha Mäng, Oskar Meresma, Hilja Mahoni, Ferdinand Malkow, Ella Muru, Adolf Nuudel, L. Nieländer, Alfred Nie- neberg, Amanda Neumanskraft, H. Nõm- mik, Friedrich Pahlberg, Simon Pappel, Erwin Püss, M. Peimann, Anton Plink, Meta Pähkel, I. Pärnamägi, Gerda Rein- feldt, Eugen Reinson, Aleksander Rein- dorff, Heinrich Rosenstern, Alfred Rubin, E. Raubo, R. Rosenfeldt, Johannes Rein- aus, Andrei Stern, Johan Seemann, H. Saage, Anton Sõerde, Helga Schneider, K. Saarepera, L. Tõnisberg, Alice Tä- nawa, N. Temusk, S. Tomberg, Dolly Timm, August Tohwil, Erich Tamm, A. Traulin, Johannes Tulpe, Rud. Tam- kül, Benno Uustalo, Aleksander Ufer, Ed. Wanamölder, A. Wahtmeister, S. Woormees, Adele Viidebaum, J. Wee- bermann, Alfred Wandmann, Wiktor Woltberg, Olga Weimann, A. Wakmann.

Tartust: A. Bergmann, O. Hammas, Elmar Herbst, Victor Jauram, K. Kerem, Robert Keres, J. Kuusk, Ellinor Kirsell, Helmi Klaos, O. Lemming, L. Lauri, Hedwig Puijat, Anny Pille, Richard Rüüt- tel, Anton Soni, Artemi Soll, A. Tikks, Telling, Oskar Unt, B. Wõrsa, Lembit Walga.

Rakverest: Friedrich Bama, Liina Hansar, Aleksakder Haska, A. Höbe- mägi, Fritz Kask, Hilja Kesküla, Alma Luuberg, Walentin Weinberg.

Pärnust: Helma Bester, Juta Janson, Jrene Janson, M. Johanson, S. Reimann, Konstantin Ritter, Walter Roots, Georg Tomson.

Paidest: Elmar Kleinod, L. Reimann,

Viljandist: Tõnis Kalmu, Friedrich Kaswandik, Loreida Luukas, Elmar Lohk, Irmgrad Mankin, Ilona Pill, A. Reimann, Andres Trikk, E. Weske.

Võrust: Felix Piirand, Herta Rõõmus, **Haapsalust:** E. Laane, **Kuresaarest:** Richard Tänav, **Petserist:** Albert Rät- sep, Leonhard Tobber, **Kaareperest:** Oskar Sepp, **Elwast:** Johannes Teder, **Türi- Allikult:** Anna Wentzel, **Kolgast:** Jacob Wilippus, **Mägistelt:** Max Uut, **Auweret:** Jakob Zolk, **Vändrast:** Adolf Bergmann, **Jõgewalt:** Wally Heindrich- son, E. Mugaw, **Nõmmelt:** Richard Bobikow, J. Loppu, Adele Marton, Sel- ma Pappel, **Laupalt:** Arwid Haas, **Sin- dist:** Paul Janson, H. Radik, **Pedjast:** Johannes Isotamm, **Aserist:** Oskar Illipe, **Palamuset:** Adale Kiipus, **Hiiu-Kärd- last:** Edit Kärm, **Kärdlast:** P. Kuusik, L. Müür, **Torilt:** K. Kalbus, **Kiltsist:** Helene Lõun, **Sakust:** Marie Lüsi, Fer- dinand Lüsi, **Arest:** Oskar Madisson, **Suure- Jaanist:** Marcella Mutli, **Rõu- gust:** Elmar Peebu, **Jisakult:** Meeri Palmberg, **Kohtla- Jäwest:** P. Roots, **Wäike- Maarjast:** Harald Rooswald, **Mõisakülst:** Johannes Reinhaus.

Neist oli õnnelikuks wõitjaks — **An- ton Soni**, Tartus, Põe tän. nr. 3, kaup- luses.

„Romaani“ talitus.

„Romaan“ pakub oma aastakäikude näol määratut lu- gemiswara, mis ialgi ei wanane.

„Romaan'i“ 1922 aastakäik (18 nr.), hind 500 marka ja 1923 aastakäik (24 nr.) hind 750 marka, kui ka üksikud numbrid (peale mõnede numbrite 1922 aasta- käigust) on weel saada.

Tellimise aadress: „Romaani“ talitus, Tallinn, Mõnriwahe täa. nr. 16, kaks B.

Kõik, kes huvitavat, põnevat ja tuumakat lugemismaterjaali ihaldavad, leiavad seda rahvalikult toimetatud ajakirjas

== „ROMAAN“ ==

HEINR. LAGUS

Tallinn, Müüriwahe t. 16, uks B.

Telefon 12-53.

Ladus alati saadaval:

Nafta

Masuut

Petroléum

Bensiin

Masina-

Tsilindri-

Mootor-

Waseliin-

Spindli-

Wärnits

Wankrimääre

Karbolineum

Terpentiin

Puutõrw, Katusetõrw, Katusepapp,
Seebikiwi, Liim, Kriit, Pesusooda.

õli

Riidekauba tarvitajaid rahuldab suure valikuga, hea kaubaga ja õiglaste hindadega

Helsingi riidekauplus

TALLINNAS. W. Karja tänav 7-21. Kõnetr. 12-09.

SUURES VALIKUS: Inglis-, Soome- ja kodumaa wabrikute riided. Willased kleidi-, mantli- ja kostüümiriided. Pesu-, linased-, mööbli-, madratsi- ja põrandariided. Seinawaibad, kardinad, wooditekid, suured rätikud, laudlinad, wahariie jne. jne.

Ari laiendatud ruumide ja täiendatud senini puudunud kaupadega.

Nõudke kaupmees

„Eestika“ kohwivabrik J. Melliik, Rakveres.

Joh. Mitt

TALLINN, Kopli tän. 2-a.
Kõnetraat 26-64.

Suures valikus igasugu muusika-riistad, nende osad ja keeled.
Grammofonid ja plated.

August Kristal
keelpillide
töökoda

Tallinnas,
Vaski Pärnu n. nr 12,
üle 30-ndal aastal.

Tallinnas, S. Tartu t. 21.
Tel. 28-47.

Kõige suurem biskviidi-tehas Eestis

Falck & Co.

Tööstuse saadused on kroonitud kümne esimese kuld- ja hõbeaurahaga.

Tallinnas, S. Tartu t. 21.
Tel. 28-47.

H. LEOKE, Wiljandis

Kõige täielikum näitekirjanduse keskladu Eestis.

— Nimesõnikud, hinnata —